

**Міністерство освіти і науки України
Державний заклад
„Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка”
Кафедра дошкільної та початкової освіти**

**ЗБІРНИК
НАУКОВИХ ПРАЦЬ**

учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ
ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ**

16-17 лютого 2021 р.

м. Старобільськ

Актуальні проблеми підготовки фахівців дошкільної та початкової освіти: збірник наукових праць учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Старобільськ, Україна, 16-17 лютого 2021 року). Старобільськ: ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», 2020. – 53 с.

У збірнику містяться матеріали, подані на Всеукраїнську науково-практичну конференцію «Актуальні проблеми підготовки фахівців дошкільної та початкової освіти». Для студентів, аспірантів, викладачів закладів освіти, науковців та представників громадських організацій.

Організатори конференції не завжди поділяють точку зору учасників. У збірнику максимально точно відображається орфографія та пунктуація, запропонована учасниками.

Усі матеріали подаються в авторській редакції

Рекомендовано до друку Вченою радою навчально-
наукового інституту педагогіки і психології
ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка»
(Протокол №7 від 26 лютого 2021 року)

ЗМІСТ

Андрєєва К.В. ОСОБЛИВОСТІ ВИХОВАННЯ ПАТРІОТИЗМУ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	5
Бадер С.О. СПІВВІДНОШЕННЯ КАТЕГОРІЙ «ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА» ТА «ФАХОВА ПІДГОТОВКА» МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ У НАУКОВІЙ ЛІТЕРАТУРІ	8
Безбородих С. М. ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ.....	12
Бондаренко Н. Б., Ляшова Н. М. УМОВИ НАСТУПНОСТІ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ	16
Борисенко К. Ю. ФАКТОРИ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	21
Зажарська Г. П. СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ.....	25
Михайлова Л. М. МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ СУЧАСНОЇ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ ПРОБЛЕМИ НАСТУПНОСТІ.....	30
Пагава О.В. ПСИХОФІЗИЧНИЙ РОЗВИТОК ДОШКІЛЬНИКІВ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА.....	36
Тетерєв В. О. РОЛЬ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ.....	39
Хрипун К. С. ВИДИ МЕДІАТЕКСТІВ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	44
Шкарупа Є. О. ОРГАНІЗАЦІЯ ГУРТКОВОЇ РОБОТИ В УМОВАХ ЗДО: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ.....	48

Андрєєва К.В.

методист кафедри педагогіки та психології
*Луганський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти.*

ОСОБЛИВОСТІ ВИХОВАННЯ ПАТРІОТИЗМУ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У сучасних умовах в Україні постають нові вимоги до виховання та навчання підростаючого покоління. Так, одним з найважливіших виховних напрямів, окреслених Законом України «Про дошкільну освіту», є виховання в дітей любові до України, поваги до родини, шанобливого ставлення до народних традицій і звичаїв, національних цінностей українського народу, державної та рідної мови, а також цінностей інших націй і народів, свідомого ставлення до себе, оточення та довкілля.

Актуальність проблеми зумовлена необхідністю виховання патріотизму, починаючи з періоду дошкільного дитинства. Адже саме на цьому етапі життя особистості здійснюється формування культурно-ціннісних орієнтацій дитини, розвиток її почуттів, сприймання, емоцій, мислення, відбувається соціальна адаптація в суспільстві, здійснюється процес національно-культурної самоідентифікації, усвідомлення себе в довколишньому світі.

У педагогічній галузі відображено досить широкий спектр досліджень, присвячених проблемі виховання патріотизму особистості. На особливу увагу заслуговують праці класиків педагогічної думки Г. Ващенко, Б. Грінченка, С. Русової, В. Сухомлинського, К. Ушинського та сучасних наукових досліджень Л. Артемової, А. Богущ, О. Денисюк, О. Каплуновської, Н. Лисенко, М. Машовець, О. Стаєнної, Н. Пангелова, Є. Яхно та ін.

Відомий український вчений І. Бех, наголошує на важливості виховання особистості з перших днів життя дитини [1, с. 157]. На його глибоке переконання дошкільне дитинство є віковим етапом, коли відбувається формування високих соціальних мотивів. Учений наголошує на тому, що від того, як вони будуть сформовані в ранньому дитинстві, багато в чому залежить увесь подальший розвиток особистості.

Шляхи патріотичного виховання дошкільників у сучасних умовах мають проходити через збагачення їхнього світогляду певними знаннями, формування уявлення про суспільні явища та події в світлі загальноновизнаних тлумачень, накопичення соціального досвіду життя в найближчому оточенні (сім'ї, вулиці, місті, селі, селищі), через залучення до національної культури, родинних традицій, виховання любові до Батьківщини та рідного дому [4, с. 6–7].

Старший дошкільний вік – це вже той період життя дитини, в якому можна закласти основи національно свідомого громадянина, патріота, тобто людини, якій притаманні особистісні якості й риси характеру, світогляд і спосіб мислення, почуття, вчинки та поведінка, що сприяють розвитку демократичного громадянського суспільства в Україні.

Мета патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку може бути досягнута шляхом реалізації таких виховних завдань:

1) утвердження в свідомості та почуттях підростаючої особистості патріотичних цінностей, переконань і поваги до культурного та історичного минулого України;

2) виховання поваги до Конституції України, законів України, державної символіки;

3) підвищення престижу військової служби, а звідси – культивування ставлення до солдата як до захисника України, героя;

4) усвідомлення взаємозв'язку між індивідуальною свободою, правами людини та її патріотичною відповідальністю;

5) сприяння набуттю дітьми патріотичного досвіду на основі готовності до участі в процесах державотворення, вміння визначати форми та способи своєї участі в життєдіяльності громадянського суспільства, спілкуватись з соціальними інститутами, органами влади, спроможності дотримуватись законів та захищати права людини, готовності взяти на себе відповідальність, здатності розв'язувати конфлікти відповідно до демократичних принципів;

6) формування толерантного ставлення до інших народів, культур і традицій;

7) утвердження гуманістичної моральності як базової основи громадянського суспільства;

8) культивування кращих рис української ментальності – працелюбності, свободи, справедливості, доброти, чесності, бережного ставлення до природи;

9) формування мовленнєвої культури;

10) спонукання підростаючої особистості до активної протидії українофобству, аморальності, сепаратизму, шовінізму, фашизму [2].

Ефективним для розвитку патріотичних здібностей дітей є мультимедійний проєктор – засіб, без якого немислиме майбутнє сучасного ЗДО, завдяки якому можна пропонувати нові напрями діяльності вихователя. Наприклад, вдало дібраний мультиплікаційний перегляд на теми «Я і моя родина», «Рідний край», «Моя маленька батьківщина», «Традиційний посуд», «Національні іграшки», «Рослині символи», «Національний одяг» та ін. стимулює розвиток національно-патріотичних якостей дитини (любов до рідного краю, любов до культурного спадку свого народу, виховання любові, поваги до

своїх національних особливостей, почуття власної гідності як представників свого народу та ін.).

Варто також впроваджувати в практику національно-патріотичного виховання наступні реконструйовані форми роботи, адаптовані до дітей старшого дошкільного віку: воркшопи, дитячі дайджести, національно-патріотичні, військово-спортивні керлінги, тренінгові заняття з розвитку міжнаціональної толерантності дітей, культурні проекти, інтерактивно-мультимедійні студії, етнографічні райтси тощо [3].

Важливо пам'ятати, що формування патріотизму в дітей дошкільного віку є тривалим процесом. Він не успадковується, а формується послідовно, системно, з використанням певних принципів, засобів та методів навчання.

Саме в дошкільному віці, коли дитина дуже чутлива до емоційних впливів і схильна до наслідування, створюються сприятливі умови для того, щоб поступово розкрити їй зміст народної та світової спадщини через мистецькі твори, етику людських взаємин, сформувати перший практичний досвід міжособистісних стосунків із рідними та близькими людьми, рідною домівкою, рідним краєм з його природою, історією та традиціями, рідною мовою, – всім, з чого для кожного починається Батьківщина [3].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- 1. Бех І. Виховання особистості : У 2-х кн. Кн.1. : Особистісно орієнтований підхід : теоретико-технологічні засади : навч.-метод. видання. Київ. 2003. 216 с.**
- 2. Національно-патріотичне виховання. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/pozashkilna-osvita/vihovna-robotata-zahist-pravditini/nacionalno-patriotichne-vihovannya> (дата звернення: 11.02.2021).**
- 3. Патріотичне виховання дітей старшого дошкільного віку. URL: <https://op.ua/pedclass/naukova-stattya/patriotichne-vihovannya-ditey-starshogo-doshkilnogo-vidku> (дата звернення: 12.02.2021).**
- 4. «Україна – моя Батьківщина». Парціальна програма національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку / О. М. Каплуновська, І. І. Кичата, Ю. М. Палець; за наук. ред. О. Д. Рейпольської. Тернопіль : Мандрівець. 2016. 72 с.**

Бадер С. О.,
доктор педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедр дошкільної та
початкової освіти
*ДЗ «Луганський національний
університет імені Тараса Шевченка».*

СПІВВІДНОШЕННЯ КАТЕГОРІЙ «ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА» ТА «ФАХОВА ПІДГОТОВКА» МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ У НАУКОВІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Проблема професійної та фахової підготовки майбутніх вихователів ЗДО є однією з провідних, адже від ступеня її вирішення залежить якість освіти загалом, починаючи з дошкільної ланки. На цьому наголошено в оновлених нормативно-правових документах, зокрема: Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про дошкільну освіту», Концепції розвитку педагогічної освіти, Базовому компоненті дошкільної освіти, Концепції Нової української школи, програмах навчання й розвитку дітей дошкільного віку.

Теоретико-методологічні засади професійної підготовки майбутніх педагогів закладено в працях І. Бежа, Н. Волкової, О. Дубасенюк, І. Зязюна, О. Кучерявого, Н. Кузьміної, А. Маркової, О. Пехоти, С. Савченка, О. Савченко, В. Сластьоніна, С. Шехавцової та ін. Різні аспекти проблеми професійної та фахової підготовки майбутніх вихователів ЗДО ґрунтовно досліджено в студіях вітчизняних учених, зокрема: Л. Артемової, Г. Беленької, А. Богущ, С. Гаврилюк, Н. Гавриш, Т. Жаровцевої, Л. Зданевич, О. Кононко, К. Кравчишиної, О. Кучерявого, В. Кузя, К. Крутій, О. Листопад, М. Машовець, Т. Поніманської, Т. Танько та ін.

Метою розвідки є наукове розмежування дефініцій «професійна підготовка» та «фахова підготовка» майбутніх вихователів ЗДО.

Зауважимо, що в науковій літературі відсутнє чітке розмежування категорій «професійна підготовка» й «фахова підготовка» майбутніх вихователів ЗДО, що викликає певне непорозуміння й категоріальну плутанину. Так, Г. Беленька розглядає ці дефініції як тотожні, визначаючи результатом професійної/фахової підготовки сформовану професійну/фахову компетентність – інтегроване поняття, що включає: світоглядні позиції особистості, глибоку обізнаність і практичні вміння в обраній галузі діяльності, розвинені професійно значущі якості, побудований на цьому фундаменті авторитет [1, с. 14].

У своєму дослідженні ми розмежуємо категорії «професійна підготовка» й «фахова підготовка», розглядаючи першу з них як більш широку, що включає

фахову, оскільки «професія» є більш ширшим поняттям за «фах». Якщо йдеться про педагогічну професію, до якої належить вихователь, то педагог – це професія в широкому сенсі, вихователь у більш вузькому, вихователь ЗДО – це саме фах. Зупинимось на цьому аспекті більш детально.

Так, поняття «професійна підготовка» розуміється як:

– система організаційних і педагогічних заходів, що забезпечує формування в особистості професійної спрямованості, знань, навичок, умінь і професійної готовності [2, с. 146];

– формування системи професійних знань, умінь і навичок, а також професійно важливих і соціально значущих якостей особистості, придбання досвіду вирішення типових професійних завдань, формування професійної спрямованості особистості (Е. Зеєр) [3];

– процес формування та збагачення установок, знань та вмінь, які необхідні майбутньому фахівцю для адекватного виконання специфічних завдань навчально-виховного процесу (О. Абдулліна) [4];

– система організаційних та педагогічних заходів, які забезпечують формування в особистості професійної спрямованості, системи знань, навичок, умінь і професійної готовності, що, своєю чергою, визначається як суб'єктивний стан особистості, яка вважає себе здатною й підготовленою до виконання певної професійної діяльності та прагне її виконати (Т. Танько) [5];

– це забезпечення широкого загального світогляду й високої культури, професійного знання педагогіки, психології, теорії та наукових основ управління; здатності реалізувати свої знання на практиці; опанування методів психолого-педагогічного, соціального дослідження, всього комплексу педагогічних і управлінських умінь [6].

В. Сластьонін, говорячи саме про майбутніх фахівців педагогічної галузі, звужує означену категорію до «професійно-педагогічної підготовки», яку розуміє як володіння значним обсягом суспільно-політичних і наукових знань із дисципліни, яка викладається, та з суміжних наук; володіння високим рівнем загальної культури, знання педагогічної теорії, загальної, вікової і педагогічної психології, уміння розв'язувати педагогічне завдання й здійснювати самокритичний аналіз, навички виконання відповідних дій, які є компонентом конкретних видів навчально-виховної діяльності [7].

Як бачимо, професійна підготовка спрямована на формування необхідних ЗУН, якостей та світогляду майбутнього професіонала й передбачає загальну підготовку спеціаліста в певній професії, формування в нього відповідної спрямованості. У нашому випадку мова йдеться про педагогічну професію в широкому розумінні та професію «вихователь» у більш вузькому. Результатом такої підготовки є сформована професійна компетентність – «складне

інтегральне психологічне, професійне і суб'єктне утворення, яке формується у процесі набуття професійної підготовки, проявляється, розвивається і вдосконалюється у процесі практичної професійної діяльності, а ефективність її здійснення суттєво залежить від теоретичної, практичної та психологічної видів його підготовленості до неї, особистісних, професійно важливих та індивідуально-психічних якостей, сприйняття цілей, цінностей, змісту та особливостей цієї діяльності» [8, с. 153].

Своєю чергою, фахова підготовка стосується конкретного фаху в тій чи тій професії та в науковому полі розуміється як процес формування специфічних знань, умінь і навичок, особистісних рис, що напряду пов'язані з виконанням професійних обов'язків. На цьому наголошує І. Підлипняк: «система фахової підготовки майбутніх вихователів являє собою цілісний комплекс структурних елементів, що перебувають між собою у певних зв'язках і стосунках, взаємодіють один з одним і утворюють цілісну єдність; ... професійне становлення майбутнього вихователя в процесі його підготовки у вищій школі передбачає не тільки оволодіння певною сукупністю знань, умінь, навичок, але і його особистісне самовдосконалення, активізацію професійної позиції, виховання таких якостей, як комунікативність, тактовність, критичність тощо» [9].

Майбутній вихователь ЗДО – той фах, який що передбачає сформованість специфічних медико-біологічних, психолого-педагогічних, правових знань щодо особливостей розвитку дитини раннього й дошкільного віку, захисту дитинства. Крім того, означений фах передбачає наявність комплексу відповідних умінь: взаємодіяти з дітьми як з рівними партнерами, реалізації освітнього процесу на засадах гуманізму тощо. Серед провідних особистісних рис майбутнього вихователя ЗДО, що зумовлено специфікою фаху, поряд з толерантністю, доброзичливістю, альтруїзмом мають бути такі: любов до дітей, емпатія, мобільність, творчість тощо.

Для кращої наочності подаємо графічне співвідношення досліджуваних категорій (рис. 1).

Отже, стає очевидним, що категорії «професійна підготовка» та «фахова підготовка» майбутніх вихователів ЗДО не є тотожними, натомість взаємовідносяться один з одним за принципом «від загального до часткового». Якщо професійна підготовка вмщує все те, чим має володіти майбутній представник професії вихователь (мається на увазі вихователь різних закладів освіти), то фахова віддзеркалює саме специфічні особливості конкретного фаху, у нашому випадку – *майбутнього вихователя дітей раннього і дошкільного віку в закладах дошкільної освіти*.

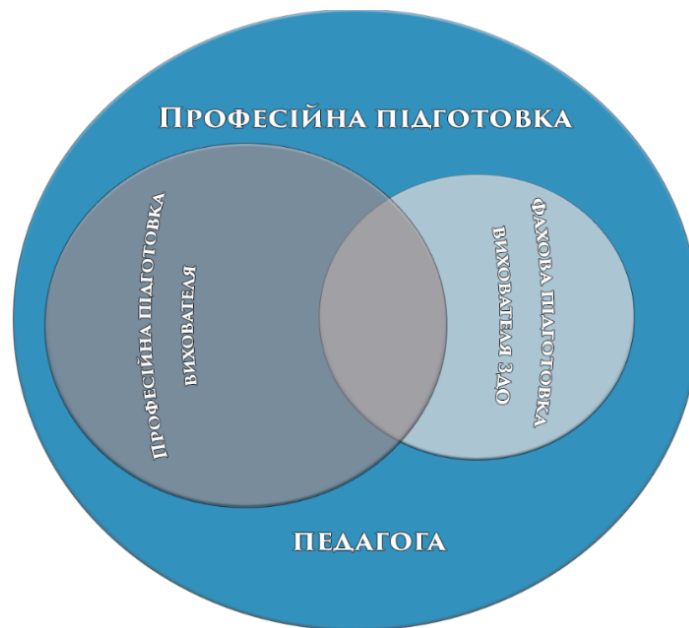

Рис. 1. Співвідношення понять «професійна підготовка» й «фахова підготовка» майбутнього вихователя ЗДО

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- 1. Бєлєнька Г. В.** Вихователь дітей дошкільного віку: становлення фахівця в умовах навчання : монографія. Київ : Світоч, 2006. 304 с.
- 2. Термінологічний** словник з основ підготовки наукових та науково-педагогічних кадрів післядипломної педагогічної освіти / авт. кол.: Є. Р. Чернишова, Н. В. Гузій, В. П. Ляхоцький та ін. ; за наук. ред. Є. Р. Чернишової ; Держ. вищ. навч. закл. «Ун-т менедж. освіти». Київ : ДВНЗ «Університет менеджменту освіти», 2014. 230 с.
- 3. Зеєр Э. Ф.** Психология профессионального развития : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. 2-е изд., стер. М. : Академия, 2007. 240 с.
- 4. Абдуллина О. А.** Общепедагогическая подготовка учителя в системе высшего педагогического образования. М. : Просвещение, 1990. 141 с.
- 5. Танько Т. П.** Теорія та практика музично-педагогічної підготовки майбутніх вихователів дошкільних закладів у педагогічних університетах : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Х., 2004. 508 с.
- 6. Сергєєва В. Ф.** Технологічний підхід до професійної підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів. URL: <http://esnuir.eenu.edu.ua/bitstream/123456789/5098/1/simulator%20training.pdf> (дата звернення: 17.09.2016).
- 7. Слєстєнин В. А.,** Исаев И. Ф., Шиянов Е. Н. Общая педагогика : учеб. пособие / под ред. В. А. Слєстєнина. М. : Академия, 2002. 576 с.
- 8. Тракалюк О. Л.** Компетентнісний підхід у сучасній науковій літературі. *Вісн. Нац ун-ту оборони України*. 2012. № 5 (30). 2012. С. 151–155.
- 9. Підлипняк І. Ю.** Підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. 2013. № 44. С. 28–34.

Безбородих С. М.

кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри туризму, готельної і ресторанної справи
ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»
м. Старобільськ, Луганська область, Україна

ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Останнім часом у вітчизняній педагогічній науці спостерігається тенденція до зростання кількості наукових праць, присвячених проблемі формування громадянських компетентностей. Щоб стати відповідальними активними громадянами, необхідно розвивати не лише знання й розуміння політичної та правової системи та інститутів, а й володіти такими навичками, як-от: формулювати, комунікувати й відстоювати власну життєву позицію, бути впевненими в собі, розвивати емпатію, бути готовими діяти чи утримуватися від необдуманих дій у ситуації невизначеності, співпрацювати з різними людьми, поважати себе й інших.

Питання становлення громадянської освіти досліджували К. Баханов, Н. Бібік, І. Єрмаков, О. Лебедєв, О. Овчарук, О. Пометун, О. Сухомлинська та ін. Проблемі формування громадянської компетентності особистості присвячено низку наукових праць таких дослідників, як-от: Р. Арцишевський, Т. Бакка, П. Вербицька, О. Кучер, Т. Ладиченко, А. Нікітін, В. Оржеховський, О. Охредько, О. Пометун, С. Позняк, С. Рябов, К. Чорна та інші (становлення й розвиток громадянської освіти як спеціалізованої галузі освіти щодо формування громадянської компетентності); М. Боришевський, Г. Гревцева, З. Возна, Л. Корінна Р. Мохнюк, О. Муляр, О. Сухомлинська та інші (чільні категорії громадянської освіти); Т. Ладиченко, Ю. Олексін, О. Пометун, Т. Смагіна, Т. Ремех та інші (сутність та структура громадянської компетентності, шляхи її формування в учнів).

Поняття „громадянська компетентність” увійшло до активного наукового вжитку порівняно недавно у зв’язку зі становленням компетентнісного підходу до визначення цілей і якості освітнього процесу [3].

У багатьох дослідженнях поняття громадянської компетентності розглядається у зв’язку із проблемами громадянського виховання.

На нашу думку, *громадянська компетентність* – здатність людини активно, відповідально та ефективно реалізовувати права та обов’язки з метою розвитку демократичного суспільства.

12 квітня 2016 року Рада Європи ухвалила нові Рамки компетентностей для культури демократії, визнавши важливість розвитку громадянських компетентностей через освіту. Створення умов для формування особистості, для якої громадянське суспільство є осередком розкриття її творчих можливостей, задоволення особистих і суспільних інтересів, залишається одним із основних завдань освіти в Україні.

Зазначимо, що визначені наступні складові громадянської компетентності людини, а саме: громадянські знання, на основі яких формуються уявлення про форми і способи життя і реалізації потреб і інтересів особистості в політичному, правовому, економічному, соціальному та культурному просторі демократичної держави взагалі, та української зокрема; громадянські вміння та досвід участі в соціально-політичному житті суспільства і практичного застосування знань; громадянські чесноти – норми, установки, цінності й якості, притаманні громадянинові демократичного суспільства [4].

Ефективність громадянського виховання молоді забезпечується обов'язковим дотриманням таких провідних принципів виховання і навчання: науковості, національної свідомості й українського патріотизму, історизму, гуманності, демократизму, культуровідповідності, активності й ініціативності.

Для формування громадянської компетентності та соціальної позиції фахівців початкової освіти значний потенціал має навчально-виховне середовище, яке сприяє перетворенню зовнішніх ставлень у внутрішню структуру особистості; створює сприятливі умови для всебічного розвитку й саморозвитку особистості, наповненню громадськими, громадянськими та етично-естетичними цінностями суб'єктів навчання й виховання; поширенню нових культурних цінностей, стимулює групові інтереси, підсилює взаємостосунки; сприяє засвоєнню соціального досвіду й набуттю якостей, необхідних людині для життя тощо.

Громадянська компетентність педагога будучи інтегративною якістю особистості включає соціальні, етичні, професійні складові, вольові і інтелектуальні якості, досвід педагогічної діяльності, громадянські компетенції, необхідні для досягнення соціально значущих цілей і позитивних результатів. Для формування громадянської і в цілому професійної компетентності майбутнім педагогам необхідно усвідомлювати значущість своєї майбутньої професійної діяльності. Це сприятиме розвитку мотивації до громадянської освіти, оволодінню основами педагогічної майстерності, професіоналізму, прагненню до професійної самоосвіти й самовдосконалення [2, с. 33].

Навчання демократії здобувачів ЗВО відбувається також через опанування методик викладання, формування технологічних умінь щодо вибору та конструювання методів навчання, проведення уроків, позаурочних та

позакласних занять, передусім в контексті реалізації завдань громадянської освіти та виховання. Загальновідомо, що кращим способом навчання демократії є життя у демократичному середовищі. Здобувачі освіти і викладачі повинні бути вільним, щоб випробувати демократію, вчитися діяти в її умовах безперервно розвиватись і змінюватися через досвід. Важливо пам'ятати, що ідеї не стають знаннями, окрім як через втілення на практиці і в наступному трансформації самого себе. Немає іншого способу навчитись демократії, як тільки практикувати [1, с.24].

Особливе значення демократична політична освіта відіграє при підготовці майбутніх педагогів, які мають не лише самі опанувати здатність жити повноцінним життям в умовах демократії, але й відтворювати цю здатність по відношенню до своїх учнів та вихованців, створюючи умови для формування людини-громадянина, для якої демократичне суспільство є осередком для розкриття творчих можливостей, задоволення особистих та суспільних інтересів. „Громадянська освіта” в умовах ЗВО може впроваджуватися різними взаємодоповнюючими засобами – введенням спеціальних курсів, через демократизацію змісту загальноосвітніх та профільних навчальних дисциплін, позааудиторну роботу, а також демократизацію управління педагогічним університетом, що знаходить втілення в університетській автономії, запровадженні державно-громадських механізмів управління через залучення громадських організацій, створення наглядових рад, розвиток студентського самоврядування тощо.

Найбільш ефективними для формування громадянської компетентності є колективні творчі справи; використання проектних, інтерактивних, інформаційно-комунікативних технологій.

Пріоритетними у цій роботі педагога вважаються: методи формування свідомості особистості (бесіди, розповіді, пояснення, диспути, дискусії, екскурсії, читання науково-популярної літератури, метод прикладу, робота з батьками); методи організації діяльності й формування досвіду суспільної поведінки (громадська думка, громадське доручення, створення виховних ситуацій, безпосередня участь у громадському житті); методи стимулювання поведінки й діяльності (метод проблемних ситуацій, змагання, моральні й матеріальні заохочення).

Таким чином, формування й розвиток громадянської компетентності фахівців початкової освіти передбачає вдосконалення знань і наукових уявлень про взаємозв'язок громадян і суспільства, громадян і держави, відносини між людьми; способів діяльності, практичних умінь, моделей поведінки, в яких виявляється його громадянськість; досвіду самостійного розв'язання проблем приватного й публічного життя людини в громадянському суспільстві. Отже, все

це сприяє формуванню активної громадянської позиції вчителя початкових класів, його успішній самореалізації в умовах політичної, економічної свободи й свідомого вибору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Актуальні питання формування та розвитку громадянських компетентностей в Україні: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції за міжнародною участю «Розвиток громадянських компетентностей в Україні» (Київ, 17–18 березня 2016 р.) / за заг. ред. Ю. В. Ковбасюка, Н. Г. Протасовой Ю. О. Молчановой – К. : НАДУ, 2016. – 308 с.

2. Баюн Н. Формування громадянських компетенцій засобами інформаційно-комунікаційних технологій [Електронне джерело] – Режим доступу: <http://soh.rv.ua/formuvannya-gromadyanskyh-kompetentsij-zasobamy-informatsijno-komunikatsijnyh-tehnologij/>

3. Васильченко С. М. Форми, методи і засоби національно – патріотичного виховання дітей та молоді у сучасних умовах [Електронний ресурс] – Режим доступу : www.nbuv.gov.ua/old_rn/Natural/Vznu/.../129-135.pdf.

4. Громадянська освіта: теорія і методика навчання: посіб. Для студ. вищ. навч. закл. / Т. Асламова [та ін.]; за ред. Т. Ладиченко. – Київ: Етна – 1, 2008. – С. 126 – 132.

Бондаренко Н. Б. ,
канд. пед. наук, доцент кафедри
дошкільної освіти ДВНЗ «Донбаський
державний педагогічний університет»;

Ляшова Н. М. ,
канд. пед. наук, доцент кафедри
теорії і практики початкової освіти,
ДВНЗ «Донбаський державний
педагогічний університет»

УМОВИ НАСТУПНОСТІ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Освіта в Україні переживає період кардинальних реформацій. Принципово нові вимоги до майбутнього педагога, фахівця та його підготовки окреслено концепцією «Нова українська школа», Базовим компонентом дошкільної освіти, Державним стандартом дошкільної освіти та іншими сучасними освітніми директивами. Відтак, змінилися пріоритети і завдання педагогічної освіти у виші та перспективи її подальшого розвитку. Замість запам'ятовування фактів і визначень понять, здобувачі освіти набувають компетентностей. Це – динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших певних особистих якостей, які визначають здатність фахівця успішно готувати старших дошкільників до переходу на наступний освітній рівень та навчати учнів початкової школи, соціалізуватися та набувати вмінь подальшої навчальної діяльності. Тобто, формується ядро знань, на яке будуть накладатися уміння володіти цими знаннями, користуватися ними впродовж життя.

На сучасному етапі проблеми важливості удосконалення професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи та вихователя ЗДО цікавлять багатьох науковців, які розглядають їх у різних аспектах. Зокрема, С. Мартиненко були розроблені концептуальні засади підготовки майбутнього вчителя початкової школи до діагностичної діяльності, Д. Пащенко – методологічні основи формування готовності вчителів початкових класів до гуманістичного виховання учнів, Л. Хоружою – теоретичні напрямки формування етичної компетентності вчителя початкових класів, О. Бідою – теоретико-методичні засади підготовки майбутніх учителів до здійснення природознавчої освіти в початковій школі. У дослідженнях Т. Микитюк доведено необхідність врахування особливостей, специфіки організації

вивчення окремих методичних дисциплін, впровадження методів активного навчання майбутніх учителів початкових класів. Різноманітні аспекти формування професійної компетентності майбутнього вчителя початкових класів досліджували О. Матвієнко, Л. Коваль, О. Комар, І. Шапошнікова, В. Чайченко. Зазначимо, що спільним у всіх дослідженнях є думка про те, що сучасний розвиток шкільної освіти України, формування нової моделі освітніх закладів ЗДО, початкової школи зумовлює потребу в ґрунтовному аналізі й переосмисленні теоретико-методичних й концептуальних аспектів підготовки майбутнього вчителя початкових класів та вихователя ЗДО, забезпечення її відповідності новій українській школі.

У напрямку професійної підготовки майбутніх педагогів ЗДО та учителів початкових класів щодо формування нової моделі початкової школи плідно працюють викладачі кафедри теорії і практики початкової освіти та кафедри дошкільної освіти Донбаського державного педагогічного університету. Зокрема, І. Хижняк діагностувала розвиток когнітивного компонента готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування засобів електронної лінгвометодики в професійній діяльності [9]. Л. Гавриловою та О. Ябуровою були розроблені шляхи розвитку англійської компетентності студентів педагогічного університету [4]. Цікавий досвід щодо умов використання віммельбухів на уроках англійської мови в початковій школі висвітлено І. Лобачовою. О. Ішутіна розглянула моделювання як засіб формування методичної компетентності вчителя [6]. О. Алеко [1] висвітлила способи формування логіко-математичної компетентності дошкільнят. Предметом особливого зацікавлення викладачів кафедр є важливий акцент, пов'язаний із методико-математичним спрямуванням як в галузі дошкільної, так і в галузі початкової освіти, його наступність та перспективність у формуванні професійного потенціалу майбутніх педагогів [3].

Майбутні фахівці освіти на лекційних та практичних заняттях опановують вимоги до вчителя та вихователя, що визначені у директивних документах освіти. Зокрема, уміння працювати на засадах особистісно орієнтованої моделі освіти та компетентнісного підходу. У зв'язку із цим варто говорити про нову роль педагога як наставника, провідника особистості учня з його індивідуальною траєкторією. Уміння скористатися академічною свободою, продовжувати власну професійну освіту, готувати авторські навчальні програми з математики, розробляти і впроваджувати нові технології, методи, способи та засоби навчання старших дошкільників та молодших школярів, активно артикулювати власну фахову стратегію. Уміння співпрацювати з іншими учасниками освітнього процесу шляхом створення цифрових ресурсів,

презентацій та проєктів математичного спрямування. Мати розвинені навички інноватора в галузі методичних розробок тощо.

Зазначимо, використання синтезу освітньої діяльності, програм, предметів, різних видів діяльності, участь у науково-дослідницькій, методичній та просвітницькій роботі в освітніх закладах регіону створюють передумови для формування компетентного фахівця, який використовуватиме знання, умінні і навички в певній сфері.

Освітня лінія Базового компоненту дошкільної освіти «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі» передбачає формування уявлень еталонів, що відображають ознаки, властивості та відношення предметів навколишнього світу, спрямування на формування у дітей пошукових умінь. За результатом освітнього процесу дошкільного закладу повинна бути сформована математична компетентність, а саме: усвідомлення математичних понять, розуміння відношень між цифрами і числами, складу чисел, обізнаність із структурою математичної задачі, умінь розв'язувати задачі і приклади на додавання і віднімання в межах десяти [1].

Наступність з методико-математичного спрямування в дошкільних закладах та початкової школи дає змогу сформувати у дітей початкових класів такі **компетентності**: а) спілкування державною мовою – уміння, що виробляється у процесі навчання математики, а саме лаконічно та зрозуміло формулювати думку, аргументувати, доводити правильність визначень, тверджень, математичних законів; б) спілкування іноземними мовами – зіставляти математичний термін або буквене позначення з його походженням з іноземної мови; в) інформаційно-цифрову компетентність – діяти за алгоритмом і складати алгоритми дій; г) ініціативність і підприємливість – здійснювати раціональний вибір при розв'язанні задач, рівнянь, виразів; д) соціальну та громадянську компетентності – робити висновки з отриманих результатів розв'язування задач та створення проєктів соціального змісту тощо.

Зокрема, під час лекційних занять при розкритті будь якого методико-математичного питання пропонуємо дати частину (чи початок) матеріалу, і задати студентам запитання типу: «Який прийом доцільно використати далі? Яке запитання задати учням? Формуванню яких умінь (знань, здатностей, компетенцій) молодших школярів сприятиме пошук відповідей на ці запитання? Як реалізувати індивідуальний підхід до учнів під час вивчення цієї теми? Які можливі помилки учнів при засвоєнні знань з цієї теми та шляхи їх усунення? Як спроектувати наступну роботу на основі отриманих певних знань? На практичних заняттях студенти спеціальності Дошкільна освіта. Початкова освіта розробляють завдання, що формують в учнів уміння:

визначати проблеми, які можуть бути розв'язані засобами математики; формулювати ці проблеми мовою математики; розв'язувати їх із використанням математичних знань та методів; інтерпретувати здобуті результати, враховуючи поставлене завдання; формулювати й записувати остаточні результати розв'язання поставленої проблеми.

На думку С. Скворцової, О. Онопрієнко, Н. Листопад, уміння та способи діяльності, які формуються у процесі навчання математики, можна об'єднати в групи умінь, необхідних у повсякденному житті, а саме: уміння здійснювати обчислення; уміння користуватися інформацією, поданою у різних формах; уміння аналізувати, синтезувати, узагальнювати дані; уміння опрацювання величин [8]. Таким чином, складовими математичної компетентності є: обчислювальна, логічна, геометрична, інформаційно-графічна.

Отже, методична робота в сучасному її розумінні є цілісною педагогічною системою, яка розвивається сама й забезпечує професійний розвиток педагогів нової формації, здійснює супровід освітніх практик, закладів, інновацій і сприяє тим самим розвитку освіти в цілому. Важливим у процесі становлення та розвитку освітньої системи є ґрунтовна взаємодія педагогічної науки та освітньої практики на кращих традиціях історії педагогічної думки. Сучасна система методичної роботи буде зорієнтована на стратегічну мету забезпечення нового, більш високого рівня якості освіти, який передбачається концепцією «Нова українська школа», Державного стандарту дошкільної освіти та інших освітніх документів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- 1. Алеко О.** Способи формування логіко-математичної компетентності дошкільнят. *Інноваційна педагогіка*. Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій. Одеса, 2018. С.161–164.
- 2. Базовий компонент дошкільної освіти.** Нова редакція та поради для організації освітнього процесу. *Практика управління дошкільним закладом*. 2021, № 1. С. 4-19.
- 3. Бондаренко Н.Б., Ляшова Н.М.** Формування математичної компетентності майбутніх учителів початкової школи. *Перспективні напрями сучасної науки та освіти* : Слов'янськ, «Папірус», 2020. С. 161 – 165.
- 4. Гаврілова Л., Ябурова О.** Шляхи розвитку англomовної компетентності студентів педагогічного університету. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*. Вип. 5. Ч. 2. Слов'янськ, 2017. С. 59 – 72.
- 5. Дежавний стандарт дошкільної освіти:** основні положення. Наказ МОН України від 12 січня 2021. № 33 Osvita.UA.
- 6. Ішутіна О., Шаповалова Є.** Педагогічне моделювання як засіб формування методичної компетентності вчителя. *Професіоналізм педагога: теоретичні й*

методичні аспекти. Вип. 7. Слов'янськ, 2018. С. 87–96. **7. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / za zag. red. N. M. Bibik.** Київ : Літера ЛТД, 2018. 160 с. **8. Онопрієнко О.,** Листопад Н., Скворцова С. Компетентнісний підхід до навчання математики. К. : Редакції газет з дошкільної та початкової освіти, 2014. 128 с. **9. Хижняк І.** Тестування в діагностиці розвитку когнітивного компонента готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування засобів електронної лінгвометодики в професійній діяльності. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*. Вип. 7. Слов'янськ, 2018. С.23-37.

Борисенко К. Ю.,
асистент кафедри дошкільної та
початкової освіти
*ДЗ «Луганський національний
університет імені Тараса Шевченка»*

ФАКТОРИ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У сучасних реаліях життя дослідження феномену емоційного інтелекту дітей дошкільного віку набуває особливої актуальності, оскільки, суспільство потребує особистостей, які вміють розбиратися у своїх емоційних переживаннях, управляти своїм емоційним станом, з легкістю зможуть розв'язати складні життєві проблеми, міжособистісні конфлікти. Такі навички важливо здобути ще на етапі дошкілля, адже, саме в цей період відбувається активне емоційне становлення дітей: їх самосвідомості, здатності до рефлексії, емпатії, тощо.

Означена проблема привертає увагу низки зарубіжних і вітчизняних науковців, а саме: І. Андревої, Р. Бар-Он (R. Bar-On), О. Власової, Г. Гардена (H. Gardner), Д. Гоулмана (D. Goleman), Д. Карузо (D. Caruso), Д. Люсіна та Дж. Меєра (J Mayer), П. Саловея (P. Salovey) та ін.

Отже, метою розвідки є визначення факторів, що впливають на розвиток емоційного інтелекту дітей на етапі дошкільного дитинства.

У дошкільному віці розширюється та збагачується емоційний досвід дитини, формується емоційне ставлення до себе, інших людей та навколишньої дійсності загалом, що відображається в особливостях емоційної поведінки дитини у процесі соціальної взаємодії та спілкування з іншими дітьми й дорослими. Саме ступінь розвитку емоційного інтелекту впливає на ефективність означених процесів. Своєю чергою, емоційний інтелект слід розглядати в контексті факторів, що впливають на його формування. Існують дві протилежні точки зору щодо можливостей його розвитку.

Так, низка вчених, у тому числі Дж. Мейер, дотримуються позиції, що підвищити рівень емоційного інтелекту практично неможливо, оскільки це відносно стійка здатність [1].

Їх опоненти (зокрема, Д. Гоулман) вважають, що емоційний інтелект можна і потрібно розвивати. Однією із підтверджень цієї позиції є той факт, що нервові шляхи мозку продовжують розвиватися аж до середини людського життя. У зв'язку з цим стає можливим і емоційний розвиток, який проявляється у свідомому регулюванні емоцій [2]. Ми дотримуємось другого підходу та

вважаємо, що рівень розвитку емоційного інтелекту можна підвищити, починаючи з дошкільного дитинства.

Дослідницею І. Анреєвою було виокремлено конкретні передумови емоційного інтелекту: вроджені (біологічні) та соціальні (набуті) чинники.

До **біологічних передумов** автор відносить:

- рівень емоційного інтелекту батьків;
- властивості темпераменту;
- тип нервової системи;
- особливості переробки інформації.

Рівень емоційності батьків діє опосередковано: як «збагачене середовище», в якому дитина може придбати необхідні для її адаптації знання, навички і розвинути впевненість у собі, своїх емоціях. Найбільш значущим фактором впливу такого середовища для дитини є мати, яка традиційно, проводить з дитиною більше часу [3].

Властивості темпераменту можна віднести до вроджених задатків емоційної чутливості. На думку А. Лібіна, і темперамент, і інтелект є характеристиками інструментальної сфери індивідуальності. Лише темперамент характеризує її з боку активності, енергії, а інтелект – з боку можливостей суб'єкта, вміння розпорядитися цією енергією [4].

Від особливостей темпераменту залежить вибір людиною емоційних переживань певного характеру. Так, наприклад, екстраверти прагнуть виконувати твори, які спонукають до переживання радості, активності, й уникають переживань, пов'язаних з сумом. Інтроверти ж ігнорують музичні твори, що викликають переживання гніву, активності і радості [Там само].

Як бачимо, біологічні фактори зумовлені типом нервової системи людини (активна/пасивна), що виявляється через темперамент, що своєю чергою, впливає на спосіб обробки інформації мозком.

До **соціальних факторів** впливу на розвиток емоційного інтелекту відносять:

- ступінь розвитку самосвідомості дитини;
- упевненість у своїй емоційній компетентності, а також соціальний статус батьків;
- рівень освіти батьків і сімейний дохід;
- емоційно благополучні відносини між батьками [3].

Емоційні реакції найближчого оточення на дії дитини не тільки виступають як умови для розвитку емоційності, але і є орієнтирами для її самоствалення і самооцінки. Основи реалістичного сприйняття себе і

самоприйняття закладаються на ранніх стадіях онтогенезу, визначаючись вихідним прийняттям дитини з боку батьків [5].

На ранніх стадіях розвитку особистості формуються також і механізми саморегуляції. Саморегуляція психічних станів пов'язана безпосередньо з самоконтролем. Вся система особистісної саморегуляції базується на ступені розвиненості самосвідомості [1]. Тобто, рівень розвитку самосвідомості виступає в якості передумови управління власними емоціями.

Процеси самооцінки і саморегуляції лежать в основі впевненості у своїй емоційній компетентності (тобто в основі уявлень людини про те, чи може вона розуміти емоції, керувати ними і міжособистісними взаємодіями).

Крім того, ґрунтуючись на висновках Д. Гоулмана [2], можна припустити, що досягнення батьками кар'єрних і матеріальних успіхів є наслідком високого рівня розвитку емоційного інтелекту; при цьому відповідні задатки можуть успадковуватися їхніми дітьми.

Важливою передумовою розвитку емоційного інтелекту є емоційно благополучні взаємини між батьками. Створення оптимальних умов для розвитку таку типу інтелекту дитини-дошкільника багато в чому залежить від характеру взаємовідносин між подружжям, від того, наскільки батьки задоволені сімейним життям. Схильність батьків до обговорення емоційних проблем сприяє кращому розумінню дитиною власних емоцій, розвитку у неї здатності до саморегуляції. Чим частіше батьки обговорюють зі своїми дітьми різні емоційні стани, їх причини та наслідки, тим успішніше діти адаптуються до емоційних проявів незнайомих дорослих [6].

Отже, існують різні погляди на фактори розвитку емоційного інтелекту. В основі біологічних передумов лежать вроджені чинники: рівень емоційного інтелекту батьків, що може бути успадкований, тип нервової системи та особливості темпераменту, що впливає на специфіку переробки інформації з різних джерел.

Соціальні ж передумови розвитку емоційного інтелекту складаються, насамперед, у найближчому сімейному оточенні та визначаються характером відносин між батьками дитини, їх увагою до емоційного стану дошкільника, його емоцій, що він переживає та стратегією виховання, яка передбачає формування адекватної самооцінки, розвиток самоконтролю і здатності до зваженого аналізу емоційної інформації. Натомість, означені фактори не вичерпують себе, адже важливою є спеціальна цілеспрямована діяльність вихователя в умовах освітнього процесу ЗДО. Дослідження цього питання є перспективами наших подальших розвідок.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Mayer J. D., Salovey P. What is emotional intelligence? / D. Sluyter (Eds.), *Emotional development and emotional intelligence: Educational implications*. New York : Basic, 1997. P. 3 – 31.**2. Goleman D.** *Working with emotional intelligence*. New York : Bantam Books, 1998. 383 p. **3. Андреева И. Н.** Эмоциональный интеллект как феномен современной психологии. Новополюцк : ПГУ, 2011. – 388 с. **4. Либин А. В.** Дифференциальная психология: На пересечении европейских, российских и американских традиций. М. : Смысл. 2000. 549 с. **5. Носенко Е. Л.** Емоційний інтелект як соціально значуща інтегральна властивість особистості. *Психологія і суспільство*. 2004. №4. С. 95 – 109. **6. Goleman D.** Sex roles reign powerful as ever in the emotions. *The New York Times*. August 23. URL: <https://www.nytimes.com/1988/08/23/science/sex-roles-reignpowerful-as-ever-in-the-emotions.html>

Зажарська Г. П.,
асистент кафедри дошкільної та
початкової освіти
*ДЗ «Луганський національний
університет імені Тараса Шевченка»*

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Реформування національної системи освіти в Україні сприяє впровадженню сучасних підходів до комплексної професійної підготовки майбутніх педагогів згідно з Концепцією нової української школи. Провідною метою кожної освітньої реформи є підвищення якості освіти. Одним із чинників, які забезпечують якість початкової ланки загальної середньої освіти, є підготовка педагогічних кадрів.

Пріоритетною проблемою закладів вищої освіти педагогічного спрямування на етапі інтеграції України до європейського освітнього простору є підготовка вчителя нової генерації: сучасній школі потрібні вчителі, здатні забезпечити реалізацію творчого потенціалу учня.

У наш час відбувається зміна ціннісних орієнтацій у всіх сферах життєдіяльності світової спільноти, що вимагає нового підходу до формування професіонала. У цих умовах національна система освіти стала перед необхідністю значного підвищення професійної компетентності вчителів та їх професійного розвитку та саморозвитку. Нова українська школа ставить перед педагогічними закладами вищої освіти багато проблемних питань, які потребують вирішення і разом з тим реформування процесу навчання студентів, як майбутніх фахівців [4, с. 18].

Підготовка педагогів з новим типом мислення повинно забезпечити різнобічний розвиток студента, як особистості і найвищої цінності суспільства. А тому держава повинна «плекати» особистість учителя, бо «вчитель» – це викладач, вихователь, наставник, котрий володіє незаперечним авторитетом у молоді.

Професійна підготовка в майбутнього вчителя початкової школи в умовах неперервності педагогічної освіти в університеті забезпечує диференційований (в залежності від змісту майбутньої професійної діяльності, кваліфікації, індивідуальних можливостей студента тощо) та інтегрований (координація різних типів навчальних закладів, установ та організацій, їх підрозділів), підходи до формування освіти, її принципово нового змісту, цілей кожного із ступенів

згідно із загальними цілями підготовки педагогів. Результат освіти фіксується у формі стандарту. Державні стандарти освіти встановлюють вимоги до змісту, обсягу і рівня освітньої і фахової підготовки в Україні. Вони є основою оцінювання освітнього й освітньо-кваліфікаційного рівнів вищої освіти громадян незалежно від форм її здобуття. Державні стандарти освіти розробляються окремо з освітнього й освітньо-кваліфікаційного рівнів і затверджуються Кабінетом Міністрів України [1].

Одним із головних чинників, які впливають на якість професійної підготовки майбутніх педагогів, є зміст педагогічної освіти. Зміст вищої освіти може бути визначений як структура, зміст і обсяг навчальної інформації, засвоєння якої дає особі змогу здобути освіту і певну кваліфікацію. Це – зумовлена потребами суспільства система знань, умінь і навичок особи, її професійних, світоглядних і громадських якостей, що має бути сформована у процесі навчання з огляду на перспективи розвитку суспільства, науки, техніки, технологій, культури, мистецтва. Іншими словами, зміст освіти – науково обгрунтована система дидактичного й методично оформленого навчального матеріалу для різних освітніх і освітньо-кваліфікаційних рівнів. Визначається зміст освіти освітньо-професійними програмами підготовки фахівців з вищою освітою певних освітньо-кваліфікаційних рівнів, програмами навчальних дисциплін, структурно-логічною схемою підготовки та іншими нормативними документами й навчальною і навчально-методичною літературою.

Особливої значущості у процесі становлення професіонала, здатного до змін існуючих стереотипів організації освітнього процесу, його змісту, форм і методів, а саме: пошуку нової педагогічної діяльності під час переходу від традиційних пасивних до нестандартних методів навчання, набуває активна пізнавальна діяльність педагога, його творчість, ініціативність, дослідницькі уміння тощо. Тому пошук методів формування у майбутніх педагогів активної навчально-пізнавальної позиції належить до найбільш актуальних проблем сучасної педагогіки і є одним із способів вирішення задачі підвищення ефективності і якості освітнього процесу.

З метою формування особистості студента в освітньому процесі сучасна дидактика рекомендує використовувати поряд з традиційними методами навчання сучасні інтерактивні технології, які сприяли б формуванню в студентів мотивації до майбутньої професійної діяльності та змістовних життєвих настанов, створенню умов для активного самостійного набуття компетентностей.

Організація інтерактивного навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне вирішення проблем на основі аналізу обставин та відповідної ситуації. Такий підхід сприяє формуванню

навичок і вмій, виробленню цінностей, створенню атмосфери співпраці, взаємодії, дає змогу педагогові стати справжнім лідером колективу. Використання інтерактивних технологій забезпечує тісний зв'язок теорії з практикою, розвиток критичного мислення, рефлексії, створює атмосферу співробітництва, творчої співпраці, розвиток навичок спілкування. Однією з форм інтерактивного навчання є групова діяльність, використання якої широко впроваджується викладачами кафедри дошкільної та початкової освіти в освітньому процесі [4, с. 27].

У своїй професійній діяльності сучасний учитель початкової школи зіштовхується з необхідністю не лише сформувати знання, але й навчити способів одержання цих знань, формувати навчальну діяльність молодших школярів, будувати освіту як систему, що створює умови для самопроектування і формування багатомірної свідомості, здатності самовизначатися, розуміти, мислити, діяти. Гуманізація системи освіти, якій відповідає особистісно орієнтована парадигма, висуває високі вимоги до загальної та професійної підготовки педагогічних кадрів, прояву їх творчої індивідуальності. Метою особистісно орієнтованої професійної педагогічної освіти є підготовка вчителя-професіонала, здатного до самонавчання, самовдосконалення й саморозвитку упродовж життя, який є творчою особистістю, дослідникомпошукувачем, що аналізує, апробує найраціональніші шляхи, умови, методи, засоби, форми високоефективного вирішення конкретних завдань виховання, освіти і навчання, має повагу до особистості учня, розуміє його потреби

Саме вчитель як суб'єкт педагогічної взаємодії, здійснюючи навчання, виховання і розвиток учнів, покликаний створювати такі умови, за яких розкриваються індивідуальні якості та властивості кожної особистості. Врахування індивідуальних потреб і відмінностей учнів потребує від педагога володіння основними прийомами професійної майстерності: високого рівня розвитку психолого-педагогічних і дидактичних здібностей, навичок організації навчального процесу, здатності критично й творчо підходити до виконання основних професійних функцій. Учитель початкових класів має створити для учнів безпечне, творче середовище, сприятливий психологічний клімат, в якому вони самостійно розвиваються, підвищують свій рівень відповідальності [3, с. 98].

Завдяки активній співпраці викладачів і студентів відбувається постійне оновлення наукових знань, створюється середовище для формування ключової компетенції майбутнього фахівця – вчити особистість вчитися по-новому, бути готовим до інноваційних впливів у практичній педагогічній діяльності.

Ефективність процесу професійної підготовки багато в чому залежить від особистості викладача, рівня його професійною кваліфікації, стилю спілкування

зі студентами, його духовно-моральної сутності, адже зміст, організація, методи і засоби професійної підготовки опосередковуються і реалізуються через педагога. Працюючи за навчальною програмою, він щоденно вирішує питання обсягу знань, необхідних студенту для його засвоєння в процесі навчальної діяльності, здійснює відбір і структурування навчального матеріалу, проводить практичні, семінарські та індивідуальні заняття, лекції, поза навчальну діяльність [3, с. 43].

Звідси зростає роль і значення підвищення кваліфікації педагогічних кадрів університету, що є складовою загальної системи неперервної освіти, мета якої – приведення у відповідність фахової і посадово-функціональної компетентності працівників освіти з потребами й вимогами суспільства на конкретно-історичному етапі соціально-економічного розвитку українського суспільства та інтегративних процесів у всесвітньому освітянському просторі.

Давня мудрість говорить: „Хто стоїть на місті, той відстає”. Тому перепідготовка педагогічних працівників – це обов’язкове нове навчання (перенавчання), нове готування (переготування) до оволодіння іншою кваліфікацією. Важливість такої роботи зумовлена тим, що лише педагогмайстер здатний формувати всебічно розвинену особистість, цілеспрямовано впливати на студента, учня, формувати необхідні вміння та навички, розвивати його здібності, нахили і потреби.

Отже, зміни у парадигмі вищої освіти викликали потребу вищої педагогічної школи кардинально змінити підготовку вчителя, врахувавши, по-перше, зміну споживача продукції – вчителя нової формації; формування його освітньої траєкторії впродовж усього життя; універсалізацію освіти; зміни освітніх установ (дошкільних і позашкільних закладів, сільських чи міських шкіл, ЗВО тощо); характер цих змін – реформування, модернізацію, інновації аж до персоналізації освіти; підвищення конкурентноспроможності на ринку послуг освітніх закладів, їх рейтинг, можливість впливати на освітню політику. По-друге, працювати над тим, щоб випускники вищого педагогічного навчального закладу забезпечували якість освіти, продуктивну працю й були готовими до змін у майбутньому. По-третє, вибудувати дійову модель майбутнього фахівця з урахуванням змін на ринку праці та у сферах виробництва і послуг.

Професійна підготовка майбутніх учителів повинна мати на меті не тільки засвоєння студентами сучасних знань із загальнопрофесійних і фахових дисциплін, виховання високоосвіченої, культурної, гармонійно розвиненої особистості, а й пропагувати ідеї інклюзивної освіти, здоров’язберігаючого навчання, освіти в інтересах сталого розвитку, компетентнісного підходу, демократії, створення єдиної зони європейської освіти, толерантності. Професійна компетентність формується як результат розвитку професійних якостей особистості: пам’яті, логічного мислення, рефлексії, організованості,

акуратності і пунктуальності, емоційної стійкості, уваги, допитливості, рішучості, комунікабельності. Розвиток цих основних якостей у поєднанні зі стійкою системою моральних цінностей слугує основою формування компонентів, необхідних для будь-якої спеціальності [5].

Таким чином, використання сучасних технологій в освітньому процесі закладає невичерпні можливості для навчання майбутніх педагогів на якісно новому рівні, формування їх професійних компетентностей.

Отже, основними шляхами забезпечення ефективності професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи, результатом якої є становлення конкурентоздатного фахівця в умовах неперервності педагогічної освіти в університеті, можна назвати: оновлення змісту професійної підготовки, в якому панує пріоритет професійно-особистісного розвитку студента та викладача; наскрізність та варіативність освітніх програм; створення насиченого розвивального освітнього середовища, наявність суб'єкт-суб'єктної взаємодії учасників неперервної педагогічної системи університету.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- 1. Державний стандарт** початкової загальної освіти. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/462-2011-п>
- 2. Державний стандарт** початкової освіти. URL: http://polishproject.nus.org.ua/wpcontent/uploads/2017/12/Standard_draft_authorized_2017_11_28_RS-1.pdf
- 3. Нова українська школа** : концептуальні засади реформування середньої школи / упоряд.: Л. Гриневич, О. Елькін, С. Калашнікова та ін. Львів, 2016. 40 с.
- 4. Нова українська школа** : poradnik dla vchytelja / під заг. ред. Н. М. Бібік. Київ : ТОВ Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
- 5. Про практичну підготовку** студентів : Наказ Міністерства освіти і науки України від 07.02.2009 № 1/9-93. URL: www.osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/2728.
- 6. Савченко О. Я.** Удосконалення професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів. Початкова школа. 2001. № 7. С. 1–4.

Михайлова Л.М.,

доцент кафедри педагогіки та психології
Луганського обласного інституту
післядипломної педагогічної освіти

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ СУЧАСНОЇ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ ПРОБЛЕМИ НАСТУПНОСТІ

Актуальність проблеми. Питання наступності між дошкільною та початковою освітніми ланками є актуальною в будь-який час, і цьому є пояснення: зміни, що відбуваються в державі, спричинюють зміни в структурі системи освіти, в змісті, методах, методиках, технологіях, які повинні вирішувати актуальні завдання щодо становлення й розвитку особистості. Зміна освітньої парадигми стає підґрунтям для розробки та актуалізації тих методологічних підходів, які забезпечуватимуть реалізацію її концептуальних засад в освітню практику.

На жаль, в освітній системі України зміни відбуваються не лінійно й не системно, що призводить до необхідності підлаштовувати зміст і технології дошкільної освіти до початкової ланки, де перетворення вже почалися. Тобто процес йде всупереч здоровому глузду, коли зміни мають починатися «знизу» й рухатися «вверх» поступово й продумано. Через те, що реформування освітньої галузі в Україні почалось із середини, тобто з загальної середньої освіти, зокрема з її початкової ланки, то науковці в галузі дошкільної освіти змушені були «пристосовувати» Базовий компонент дошкільної освіти (2021) (далі – БКДО) до Державного стандарту початкової освіти з тим, щоб забезпечити дію принципу наступності (2018).

Розглянемо, за яких підходів має реалізовуватись принцип наступності.

Виклад матеріалу. Державні стандарти обох освітніх ланок передбачають кінцевий результат як набуття дитиною певних компетентностей, тобто сукупності знань, умінь і навичок у різних видах практичної та науково-предметної діяльності, звідси – *компетентнісний підхід* у сучасній освітній парадигмі щодо реалізації принципу наступності є одним із ключових.

Ключовими компетентностями учня на завершення початкової школи Державним стандартом визнано: вільне володіння державною мовою, здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами, математична компетентність, компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій, інноваційність, що передбачає відкритість до нових ідей, ініціювання змін у близькому середовищі (клас, школа, громада тощо), формування знань, умінь, ставлень, що є основою компетентнісного підходу,

забезпечують подальшу здатність успішно навчатися, провадити професійну діяльність, відчувати себе частиною спільноти і брати участь у справах громад. екологічна компетентність, інформаційно-комунікаційна компетентність, навчання протягом життя, громадянські та соціальні компетентності, культурна компетентність, що передбачає залучення до різних видів мистецької творчості (образотворче, музичне та інші види мистецтв) шляхом розкриття і розвитку природних здібностей, творчого вираження особистості; підприємливість та фінансова грамотність.

Спільними для всіх ключових компетентностей є такі вміння, як читання з розумінням, уміння висловлювати власну думку усно і письмово, критичне та системне мислення, творчість, ініціативність, здатність логічно обґрунтовувати позицію, вміння конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми, співпрацювати з іншими особами [4].

Для того, щоб уникнути розриву між результатами підготовки дитини до школи в закладі дошкільної освіти БКДО (нова редакція) також передбачає необхідність упровадження *компетентнісного підходу* (Н. Бібік, С. Бондар, М. Гончарова-Горянська, Л. Гузеєв, І. Гушлевська, О. Дахін, І. Єрмаков, О. Локшина, А. Маркова, О. Овчарук, Л. Паращенко, О. Пометун, О. Савченко, Дж. Рамен, С. Трубачова, П. Хоменко, А. Хуторської, С. Шишов) в практику роботи вихователів. Якщо порівняти обидва стандарти, то можна побачити, що назви компетентностей фактично тотожні. Однак, виходячи з фізіологічних особливостей мозку дитини дошкільного віку, дуже складно уявити, як у 5-6 річної людини можна сформувані такі властивості, як: *«усвідомлює вплив постви на здоров'я, естетику рухів», «виявляє переважно оптимістичне світовідчуття щодо свого сьогоднішнього та майбутнього», «управляє собою, намагаючись стримувати негативні емоції», «співвідносить характер емоційної поведінки з її наслідками для інших», «передбачає результати своєї діяльності, знає їхнє значення для себе і тих, хто поряд, усвідомлює свою відповідальність за вчинене», «може проаналізувати та пояснити причини виникнення суперечливих чи конфліктних ситуацій, виявляє суперечності (невідповідності) та аргументи «за» і «проти», «самостійно виправляти помилки й оцінювати результати власної діяльності»* тощо [3]. Думається, що ці показники моделі випускника закладу дошкільної освіти, м'яко кажучи, не зовсім відповідають психофізіологічним особливостям цього віку, і науковці включили їх не тому, що не обізнані з цими особливостями, а тому, що вимушені були «красиво» все оформити на папері, щоб наступність простежувалась між кожним складником тієї чи іншої компетентності. На нашу думку, це сталося саме через те, що реформування освіти почалось не з початку, а з середини. Звідси виникає питання: як тепер з цим має впоратись вихователь? Чи має він «дотягувати»

кожну дитину до цієї моделі, чи все ж таки, виходячи з принципів гуманізму та індивідуального підходу, працювати з дітьми, дотримуючи засад сучасної (гуманістичної) освітньої парадигми?

Утім, як позитивно відмітимо, що на нульовому (дошкільна освіта) й першому рівні Національної рамки кваліфікацій (початкова освіта) реалізується й наділі буде реалізовуватись *інтегрований підхід* (Л. Масол, О. Савченко, Л. Сердюкова, Б. Юсов та інш.), безумовно, з певними особливостями: в закладах дошкільної освіти весь освітній процес характеризується інтегрованістю, а в початковій школі він реалізується в першу чергу через інтегровані курси.

Крім цього, Державний стандарт початкової освіти передбачає організацію освітнього процесу із застосуванням діяльнісного підходу на інтегрованій основі та з переважанням ігрових методів у першому циклі (1-2 класи) та на інтегровано-предметній основі у другому циклі (3-4 класи) [4].

Діяльнісний підхід (Л. Виготський, О. Леонт'єв, С. Рубінштейн та інш.) із переважанням ігрових методів – це крок назустріч дошкільній освіті, що є, на наш погляд, дуже правильним і розумним, адже гра з провідної діяльності в дошкільному дитинстві переходить у засіб, за допомогою якого продовжується пізнання навколишнього світу й напрацювання навичок соціальної комунікації в початковій ланці.

Об'єднує обидві ланки й такі методологічні підходи, як: особистісно орієнтований, аксіологічний, культурологічний, середовищний, технологічний.

Технологічний підхід у сучасній освіті має два вектори реалізації: перший – як засоби навчання (сьогодні це: комп'ютери, ноутбуки, гаджети та їх програмне забезпечення, другий – освітні /педагогічні технології, які є продуктом інноваційної освітньо-педагогічної діяльності науковців і практиків (О. Мариновська, Л. Піроженко, О. Пометун, Г. Селевко та інш.). Сучасні дослідники проблем мозку (А. Курпатов, Л. Стрельнікова, Т. Чернігівська та інш.) відкрито говорять про негативні наслідки для становлення людини як соціально зрілої особистості активного використання в житті дитини, починаючи з дошкільного періоду, різних гаджетів [2; 5; 6] і закликають дуже обережно, з урахуванням віку дітей використовувати інформаційно-технічні досягнення в освітньому процесі.

Безумовно, інноваційні освітні продукти (технології) – це ті новації, які мають зробити освітній процес в обох ланках більш ефективним, враховуючи вікові й індивідуальні особливості дітей, умови, в яких відбувається навчання й виховання особистості. І сьогодні таких «продуктів» достатньо для осучаснення освітнього процесу як у закладах дошкільної освіти, так і в початковій школі.

Середовищний підхід (С. Алксєєв, Г. Костецька, Л. Макар, Ю. Мануйлов, В. Слободчиков, О. Ярошинська, В. Ясвін та інш.) також передбачає «плавний»,

«безболісний» перехід дитини з одних умов до інших, і це в першу чергу пов'язано з психологічним комфортом, позитивним емоційним станом, що забезпечується стилем спілкування вчителя з першачком, комунікативними взаємозв'язками учнів між собою, поведженням старшокласників із початківцями. Вважаємо, що для збереження психологічного здоров'я учнів початкової ланки певну роботу мають здійснити не тільки класовод, але й усі педагоги школи, психолог та соціальний педагог, а забезпечити гармонійну взаємодію педагогічних працівників має керівництво закладом освіти. Дітям, для яких змінилися стіни, де відбувається їхнє навчання, змінилось оточення, режим життя, дуже важливо створити психологічно комфортне середовище, в якому відбуватиметься їхній розвиток. Беззаперечним є те, що освітнє середовище має бути розвивальним, творчим, безпечним і забезпечувати достатньо швидко адаптацію дитини до нових умов.

Згідно з *культурологічним підходом* (В.Біблер, Л. Виготський, Н. Гарашкін, Д. Дегтярьов, С. Косян, О. Леонтьєв, А. Лурія, А. Рогова, С. Уфимцев та інш.), педагогічна діяльність має сприяти створенню оптимальних умов засвоєння загальнолюдської і національної культури, усвідомленню і самореалізації особистістю своїх культурних потреб, інтересів і здібностей. Освітнє середовище має стати культурно-освітнім, де здійснюється культурний розвиток особистості, набуття нею досвіду культурної поведінки, надання їй педагогічної допомоги і підтримки в культурній самоідентифікації та самореалізації творчого потенціалу. Культурологічний підхід вимагає необхідність проектування оптимальної системи педагогічної освіти, що максимально повно відповідає існуючому типу культури та запитам сучасної цивілізації. Цей підхід реалізується через зміст освітніх напрямів БКДО «Особистість дитини», «Дитина в сенсорно-пізнавальному світі», «Дитина в природному доквіллі», «Мовлення дитини», «Гра дитини», «Дитина у світі мистецтва», «Дитина в соціумі», які включають культурологічний складник, що містить національний та світовий культурний аспекти, зокрема: ознайомлення дітей з національними здоров'язбережувальними традиціями, з природними й штучними матеріалами, їх властивостями для створення виробів, з людським професіями, надання дітям певних наукових знань про Всесвіт, планету Земля, природні явища, про позитивні та негативні впливи людини на природу, формування в них уявлень про дії та поведінку в різних сферах соціального життя та певних навичок використання етикетних правил, мовних формул, що обслуговують різні ситуації, про різні групи ігор, їхнє культурно-національне походження, формування ціннісного ставлення до мистецьких та інших культурних надбань різних народів.

До речі, всі напрями дошкільної освіти реалізовані в Державному стандарті початкової освіти через освітні галузі: мовно-літературну, математичну, природничу, технологічну, інформатичну, соціальну і здоров'язбережувальну, громадянську та історичну, мистецьку, фізкультурну.

Про аксіологічний складник освіти йдеться в Концепції Нової української школи [1], з чим ми повністю погоджуємось, а також підтримуємо погляд науковців О. Байєр, Н.Гавриш, Т.Піроженко та інших авторів БКДО про необхідність формування в особистості ціннісного ставлення до власного здоров'я і здоров'я інших, до природного оточення, до культурних надбань людства, починаючи з дошкільного віку. І ця робота має продовжуватись і в школі. Якщо *аксіологічний підхід* (В. Абрамов, І. Бех, Б. Гершунський, О. Здравомислов, І. Зязюн, М. Каган, Н. Ткачова, В. Сластьонін та інш.), буде дійсно реалізовуватись в освітньому процесі дошкільного закладу і продовжуватиметься в початковій ланці, то можна сподіватись, що підвалини ціннісної свідомості в дитини будуть сформовані вже перед пубертатним періодом, що позитивно вплине на проходження підлітком цього складного життєвого етапу.

Останнім часом *особистісно орієнтований підхід* (І. Бех, О. Бондаревська, В. Горшкова, В. Гинецинський, В. Давидов, В. Ільїн, М. Кларін, І. Колесникова, Л. Новикова, С. Подмазін, В. Серіков, В. Слободчиков та інш.) є предметом багатьох методичних матеріалів педагогів-практиків, в яких розкриваються методи й форми його реалізації. Цей підхід становить методологічне підґрунтя сучасної освітньої парадигми, при цьому не виключає індивідуального підходу, який залишає свою актуальність і є складником особистісно орієнтованого, адже особистість не може бути без індивідуальності. Особистісно орієнтований підхід проходить червоною ниткою через обидва державних стандарти, що також свідчить про реалізацію принципу наступності.

Висновок. Отже, виходячи з вищезазначеного, постає висновок, що в державних стандартах дошкільної та початкової освітніх ланок чітко простежується принцип наступності, втім вихователям-практикам варто в першу чергу керуватись здоровим глуздом та індивідуальним підходом до дитини, розумно ставитись до моделі «випускника» закладу дошкільної освіти і «не втискувати» в неї дитину, щоб виконати вимоги БКДО, пристосованого до Державного стандарту початкової освіти, а рухатись від дитини до моделі, трансформуючи її під індивідуальність вихованця.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- 1. Концепція Нової української школи.** URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 06.02.2021) **2. Курпатов А.** Цифровая

зависимость. URL: <http://surl.li/jzus> (дата звернення: 06.02.2021) **3. Про затвердження** Базового компоненту дошкільної освіти (нова редакція). URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-bazovogo-komponenta-doshkilnoyi-osviti-derzhavnogo-standartu-doshkilnoyi-osviti-nova-redakciya> (дата звернення: 06.02.2021) **4. Про затвердження** Державного стандарту початкової освіти(нова редакція). URL: <http://0s.pjqww33o.ojqwiyi.m5xxmltvme.cmle.ru/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text> (дата звернення: 06.02.2021) **5.Стрельнікова Л.** Цифровое поколение и цифровое слабоумие. URL: <http://surl.li/jzva> (дата звернення: 06.02.2021) **6. Чернігівська Т.** Как работает мозг. URL: <http://surl.li/jzvf> (дата звернення: 06.02.2021)

ПСИХОФІЗИЧНИЙ РОЗВИТОК ДОШКІЛЬНИКІВ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Пагава О.В.,

кандидат психологічних наук, завідувач
кафедри педагогіки та психології
*Луганського обласного інституту
післядипломної педагогічної освіти
(Україна, м. Сєвєродонецьк)*

В умовах інформаційного суспільства питання психічного та фізичного формування та розвитку дітей дошкільного віку є вкрай актуальними. Останнім часом через проблему масового розповсюдження гострої респіраторної хвороби, спричиненої коронавірусом Covid-19, спілкування учасників освітнього процесу за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій набирає обертів. На жаль, більшість закладів освіти, так само як і батьки, виявились не готовими до такого швидкого розвитку подій. Взаємодія в умовах сучасних трансформацій потребує адаптації або докорінного перегляду напрацьованих підходів. Сьогодення передбачає перезавантаження української освіти та оновлення наявного алгоритму педагогічної діяльності, а також перегляду методології роботи зі здобувачами освіти.

Наразі основним джерелом надання знань та інструментом формування та розвитку підростаючої особистості є спілкування через інтернет. Об'єм інформації та швидкість її отримання з часом збільшуються, але відомо, що швидкість сприйняття, швидкість читання не дають можливості, особливо в дитячому віці, зануритись цілком в сенс інформації. Немає достатньо часу, щоб подумати над отриманою інформацією, інколи не вистачає досвіду, щоб зіставити представлені в ній факти, події, належним чином емоційно поставитись до них. Свого часу видатний психолог Л. Виготський зазначав: «Тільки ті знання можуть прищепитись, що пройшли через почуття дітей, все інше – це мертві знання...» [1].

Навчити розуміти та відчувати, наприклад, почуття іншої людини – це найважче, що є у вихованні. Адже саме емоції дітей є своєрідними індикаторами, вони вказують, наскільки вдало формується «людська душа». Міжособистісна взаємодія уможливорює усвідомлення і оволодіння підростаючою особистістю культурно значимими надбаннями соціального життя. В освітній діяльності вона створює зону найближчого розвитку інтелектуальних, пізнавальних здібностей дитини та є відповідальною за розвиток особистісних якостей дитини, її потреб, почуттів, інтересів, відносин, світосприйняття. Вона допомагає зрозуміти дитині

як жити в злагоді з самим собою та з іншими, і як вступати в стосунки зі світом, щоб життя приносило задоволення.

Освіта, що впроваджується в «мережевому» форматі певним чином ускладнює здатність самотійно осмислювати інформацію і приймати осмислені рішення щодо діяльності, відносин, виборі способів поведінки, спілкування тощо [3; 5]. Вчити дітей відчувати, співчувати, тобто передавати емоційно-моральну культуру, є одним з головних завдань в контексті особистісного розвитку дитини. «Живе» спілкування залишається, як і раніше, вирішальним чинником у формуванні відносин з іншими людьми, володінні собою, своєю психічною діяльністю, своєю поведінкою.

На жаль, в сучасних умовах спостерігається недостатність психічного та особистісного розвитку дітей, несформованість усвідомлення власних здібностей, характера, комунікативних потреб, нерозвинене почуття довіри та поваги до людей та до себе, що не дає можливості дитині повноцінно взаємодіяти з оточуючим середовищем, а навпаки, породжує депривацію та асоціальну поведінку. Тож, саме сьогодні зростає потреба активного надання дитині досвіду емоційних переживань, занурення її в світ емоційної сфери [2; 4; 6].

Умови інформаційного суспільства унеможливають повноцінний фізичний розвиток підростаючого організму. Рухова діяльність поступається розумовій, що призводить до зниження природньої фізичної активності, точності рухових дій, погіршення часової та просторової координації, впливає на розвиток фізичної витримки організму, породжує негативні зміни в діяльності вищої нервової системи. Недолік м'язової активності є однією з причин виникнення хронічних захворювань внутрішніх органів [5].

Тож, вже сьогодні мають бути оновлені підходи до організації фізичного виховання дошкільників, бо навички фізичної культури мають формуватись і в умовах цифрової реальності. Цифрові пристрої, мобільні додатки, гейміфіковані модулі завдань з фізкультури надають можливість організувати та проводити заняття з фізичного виховання на високому рівні. Окрім того, сучасні технічні засоби дозволяють контролювати фізичний стан дітей, визначати рівень навантаження, управляти дитячою аудиторією тощо. Фахівці мають зосередитись на розробці нових видів рухової активності, збільшенні її об'єму за рахунок інноваційних технологій. Адже, бігати, стрибати, танцювати, робити ранкові руханки, фізкультхвилинки, гімнастику, різноманітні спортивні рухи – усе це цілком можливо реалізувати навіть в умовах мережевого суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Выготский Л. С. Собр. соч. в 6-ти томах; гл. ред. А. В. Запорожец. Москва : Педагогика. 1982. **2. Asmolov A. G.** Strategy and methodology for the sociocultural reform of education. PR: State of the Art, 2013. № 6. P. 3–20.

3. Fedotova V. A. Age-related differences in values and economic attitudes among. PR: State of the Art, 2017. № 10 (1). P. 105–116. **4. Ilyushin L. S.,** Azbel A. A. The modern teacher: Studying awareness with the use of the semi-structured interview. PR: State of the Art, 2017. № 10 (1). P. 49–66. **5. Roberts K. P.,** Evans A. D. Children in an information society. The relations between source monitoring, mental-state understanding and knowledge acquisition in young children. Nova Science Publishers, 2009. P. 235–252. **6. Shmeleva E. A.,** Kislyakov P. A., Luneva L. F., Maltseva L. D. Psychological factors of the readiness of teachers to ensure social security in the educational environment. PR: State of the Art, 2015. № 8 (1). P. 74–85.

Тетерев В. О.,
аспірант кафедри соціальної педагогіки,
лаборант кафедри дошкільної та
початкової освіти
*ДЗ «Луганський національний
університет імені Тараса Шевченка»*

РОЛЬ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Соціально-економічні, політичні, соціокультурні зміни, що відбуваються в сучасному суспільстві, перехід до інформаційного суспільства, а також процеси глобалізації пояснюють загальну кризу системи освіти, сутність якої пов'язується насамперед з неадекватністю змісту освіти, а також рівнів розвитку освітніх систем вимогам інформаційного суспільства.

Зауважимо, що інформаційне суспільство характеризується високим рівнем інформаційних технологій, розвиненими інфраструктурами, які забезпечують розробку інформаційних ресурсів та можливості доступу до інформації, кардинальними змінами соціальних структур, розширенням сфери інформаційної діяльності. У таких умовах інформатизація означає зміну всієї освітньої системи з її орієнтацією на нову інформаційну культуру, підвищення доступності якісної освіти шляхом розвитку дистанційного навчання та засобів інформаційної підтримки навчального процесу сучасними інформаційними і телекомунікаційними технологіями. Разом з тим появу дистанційного навчання можна пояснити й тим, що консерватизм традиційних університетів став гальмуючим фактором у системі підготовки фахівців в умовах інтенсивних змін у суспільстві [1, с.10].

Дистанційна форма навчання є однією із сучасних та ефективних форм навчання майбутніх учителів, що зумовлюється такими чинниками, як: процес комп'ютеризації навчальних закладів, зростання обсягу самостійної роботи студентів, переваги дистанційного навчання (гнучкість під час вибору місця й часу навчання, можливість різноманітного подання інформації засобами мультимедіа, зростання активної ролі студента у навчанні тощо).

Необхідно враховувати також і особливості системи підготовки майбутнього вчителя. Дослідники розглядають її в декількох вимірах: як процес професійного становлення майбутніх фахівців: як мету і результат діяльності вищого навчального закладу, а також у контексті залучення студента до навчально-виховної діяльності [2].

Така система підготовки відрізняється високим рівнем організації, має складну структуру, є впорядковане ціле, об'єднане різноманітними зв'язками і взаємовідносинами, що є соціальними за своєю природою. Їй притаманна динамічність, гнучкість, керованість, упорядкованість та внутрішня гармонійність компонентів.

Ефективність дистанційного навчання безпосередньо залежить від викладачів, які ведуть роботу зі студентами в інтернет-просторі. Специфіка дистанційного навчання зумовила необхідність впровадження у світовій практиці інституту тьюторів, який є одним із найважливіших елементів системи дистанційного навчання. Тьютор повинен уміти бачити технологічні, організаційні, соціально-економічні і соціально-психологічні шляхи одержання максимального педагогічного результату. Функції тьютора залежать від моделі навчання. Тьюторами можуть бути як штатні викладачі, так і особи інших професій, які залучаються у процес на умовах сумісництва.

Основним завданням тьютора є керівництво самостійною роботою студентів шляхом виконання ним таких функцій:

- формування навчальної мотивації студентів;
- визначення цілей і завдань навчання;
- передача знань, досвіду;
- організація взаємодії між студентами;
- контроль за процесом навчання [3]

Іншими словами, тьютор комплексно реалізує функції представника навчально-допоміжного персоналу, стежить за виконанням студентами навчального графіка, організовує консультації з викладачами, з'ясовує думку студентів про форму і зміст окремих курсів, допомагає студентам скласти персональний навчальний план, наповнюючи його взаємопов'язаними дисциплінами на вибір.

При дистанційному викладанні через інтернет усі види робіт і вправ, а також час, що відводиться на їхнє виконання, плануються заздалегідь.

Застосування дистанційних технологій у процесі навчання надає можливість для студентів обирати зручний час для вивчення й засвоєння навчальних дисциплін, самостійно здійснювати дистанційно-модульний контроль та аналіз своєї навчальної діяльності, а викладачам – систематично керувати навчальною роботою студентів, контролювати й аналізувати їх діяльність за кожним модулем навчальної дисципліни, що стимулює студента якісно освоювати зміст вищої освіти.

Майбутній учитель початкових класів, у процесі навчання якого використовують дистанційні технології, отримує подвійні знання: по перше, сам вивчає матеріал, який необхідний йому для подальшої професійної діяльності,

по-друге, має можливість побачити шляхи представлення інформації за допомогою сучасних технологій, які можливо використовувати у вчительській діяльності

Використання дистанційних технологій має ряд переваг над традиційними формами, а саме:

- електронне представлення матеріалу та виконання завдань в електронному вигляді,
- регулярне оцінювання якості виконання роботи з коментарем викладача,
- можливість моніторингу успішності за електронним журналом.
- можливість індивідуалізації навчання,
- вибір бажаного темпу та швидкості навчання,
- висока якість контролю знань за допомогою модульної системи навчання,
- ефективне тестування
- демократичний зв'язок «викладач – студент»;
- комплексне програмне забезпечення;
- гнучкі консультації.

За такої моделі навчання очне навчання відбуваються інтерактивно. Концепція оновлення вищої професійної освіти передбачає індивідуальнотворчий принцип формування майбутнього фахівця, виявлення і формування його творчої індивідуальності, розвиток його професійних поглядів, створення гнучких моделей організації навчального процесу.

Отже, у сучасній системі організації навчання у ВНЗ застосування технологій дистанційного навчання є невід'ємною складовою для забезпечення якісної освіти. Використання дистанційних технологій в розкриває можливості позитивного впливу на підвищення рівня якості освіти, забезпечує реалізацію потреб майбутніх фахівців в освітніх послугах, підвищує професійну мобільність та активність. Дистанційні технології сприяють формуванню єдиного освітнього простору в рамках індивідуалізації навчання при масовості вищої освіти. Розвиток інформаційних технологій у сучасному світі спричинив перегляд традиційних підходів до визначення перспективних форм організації освітнього процесу. Невпинне збільшення обсягів інформаційних даних і відомостей спонукає до необхідності вдосконалення підготовки вчителів початкової освіти, пошуку інноваційних технологій підвищення кваліфікації, а також постійного, неперервного вдосконалення фахової компетентності спеціалістів. [4]

Незважаючи на досить об'ємний перелік позитивних якостей дистанційної освіти, як і в будь-якій іншій формі навчання, в ній можна виділити кілька недоліків. Перш за все це ускладнена ідентифікація дистанційних студентів, оскільки на сучасному етапі розвитку технологій перевірити, хто ж

саме здає екзамен досить складно. Однак, ВНЗ, які надають можливість навчання на дистанційних курсах, знайшли вихід з ситуації в обов'язковій присутності студента на кількох екзаменах у вищому навчальному закладі. При цьому є обов'язковим надання документів, що підтверджують особу.

Крім того, досить вагомою проблемою є низька пропускна спроможність електронної мережі під час навчальних чи екзаменаційних телеконференцій. Від цього, передовсім, страждають дистанційні студенти невеликих містечок України, яким, власне, найбільше підходить дистанційна освіта через географічну віддаленість від наукових осередків.

Серед важливих недоліків дистанційної форми освіти в Україні варто також виділити недостатній безпосередній контакт між персональним викладачем (тьютором) та дистанційним студентом через надзвичайну професійну завантаженість вітчизняних педагогів. Студенти закордонних дистанційних курсів можуть отримувати відповіді на свої листи вже через кілька годин, оскільки викладачів в країнах зі значним досвідом впровадження ДО набагато більше, ніж студентів. На жаль, в Україні склалася протилежна ситуація - бажаючих отримати дистанційну освіту у нас багато, а досвідчених викладачів, знайомих з новітніми технологіями дистанційного спілкування, обмаль. [5]

Одним з основних завдань сучасної освіти є підготовка фахівця, який вільно орієнтується у світовому інформаційному просторі, має знання та навички щодо пошуку, обробки та зберігання інформації, використовуючи сучасні комп'ютерні технології.

Дистанційне навчання покликане допомогти в глобальному освітньому просторі. Воно виступає як ефективне доповнення традиційних форм освіти, як засіб часткового вирішення її нагальних проблем. Цей напрямок вважається перспективним, адже в цілому освіта характеризується як велика система, якісне функціонування якої неможливе без використання сучасних телекомунікаційних і комп'ютерних засобів зберігання, опрацювання, передавання та подання інформації.

Необхідно відзначити, що саме дистанційна освіта відкриває студентам доступ до нетрадиційних джерел інформації, підвищує ефективність самостійної роботи, дає абсолютно нові можливості для творчості, знаходження і закріплення різних професійних навичок, а викладачам дозволяє реалізовувати принципово нові форми і методи навчання із застосуванням концептуального моделювання явищ і процесів. Розвиток дистанційного навчання в системі української освіти буде продовжуватися і вдосконалюватися з розвитком інтернет-технологій і вдосконалення методів дистанційного навчання [6].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1.Огієнко О. І. Підготовка сучасного вчителя: інформаційно-технологічне забезпечення : [монографія] / Олена Іванівна Огієнко та ін.] ; за заг. ред. д-ра пед. наук, проф. О. І. Огієнко ; Нац. акад. пед. наук України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих. – К. ; Кіровоград : Імекс, 2013. – 223 с. **2.Семиченко В.А.** Пріоритети професійної підготовки: діяльнісний чи особистісний підхід / В.А. Семиченко // Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи : Монографія / За ред. І.А. Зязюна. — К., 2000. — С. 176-203. **3.Солдаткин В. И.** Преподавание в сети Интернет : уч. пособие / В. И. Солдаткин. – М. : Высшая школа, 2003. – 792 с. **4.Шовкун В. В.** Використання дистанційних технологій у процесі підготовки майбутніх учителів інформатики //Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету. – 2016. – №. 2. – С. 281-292. **5.Кузьміна І.** Проблеми та переваги дистанційного навчання [Електронний ресурс] / Ірина Кузьміна. – 2011. – Режим доступу до ресурсу: <http://confesp.fl.kpi.ua/node/1031>. **6.Штихно Л. В.** Дистанційне навчання як перспективний напрям розвитку сучасної освіти [Електронний ресурс] / Л. В. Штихно // «Young Scientist». – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2016/6/121.pdf>.

Хрипун К. С. ,
здобувач освіти другого року
навчання спеціальності «Початкова
освіта. Українська мова та література»
*ДЗ «Луганський національний
університет імені Тараса Шевченка»*

ВИДИ МЕДІАТЕКСТІВ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Сучасний світ зі стрімкими темпами змінюється, з ним всебічно розвивається сучасна медіатизація усіх сфер життєдіяльності, особливо в освітній діяльності. Найбільшої популярності набувають різноманітні медіатехнології в освіті, особливо широко застосовуються медіатексти та їх різноманіття в процесі освітньої діяльності молодших школярів.

Проблема використання медіатекстів у початковій школі відносно нова й ґрунтовно не досліджена, натомість сутність і зміст самого поняття розкрито у студіях таких учених як: Т. Добросклонська, М. Казак, О. Кравчишина, Л. Кройчик, Н. Кузьміна, Ю. Лотман, Л. Мурзіна, Г. Почепцов, Г. Солганик, І. Рогозіна, І. Толмачова та ін.

Слід зазначити, що категорія «медіатекст» у довідковій літературі тлумачиться як поліфункціональна гетерогенна смислова система, яка є продуктом вербалізації когнітивної діяльності індивіда та об'єктом і результатом цілеспрямованого конструювання смислів відповідно до прагматичної орієнтації ЗМІ [8, с. 101–102].

За іншим словником медіатекст – одиниця, елемент, конкретний об'єкт медіапродукції [10].

Отже, «медіатекст» розуміється як сучасний різновид тексту, який подано за допомогою медіа у вигляді повідомлення (газетна стаття, відеокліп, фільм, книга, візуальний ряд в Інтернеті тощо).

Слід звернути увагу на тлумачення категорії «медіатекст» у науковому просторі. На думку Г. Добросклонської медіатекст одночасно постає і універсальною семантичною єдністю, і знаковою структурою, що соціально функціонує, і об'єктом масової комунікації, і зафіксованим сегментом об'єктивної реальності, і результатом творчої діяльності [3, с. 4].

Н. Кузьміна зазначає, що медіатекст можна визначити як динамічний складний блок вищого порядку, який допомагає мовленнєвій комунікації в масових комунікаціях [5, с. 12]. Цікавими є міркування Н. Чичеріної, яка вказує на складність та багатогранність поняття «медіатекст», а провідною

характеристикою визначає багатовимірність, під якою слід розуміти неоднорідне поєднання словесного, візуального, аудіовізуального та інших компонентів у єдиному тексті [7, с. 4].

Т. Добросклонська виокремлює за функціонально-жанровою належністю чотири основних типи медіатекстів: новини, інформаційна аналітика та коментар, текст-нарис та реклама. На думку авторки, така класифікація має майже універсальний характер, адже побудована з урахуванням функціонально-стилістичної диференціації мови та відображає комбінацію функцій повідомлення та впливу в будь-якому типі медіатекстів [2, с. 28].

У дослідженні І. Рогозіної виокремлено такі типи медіатекстів: новинні, аналітичні, критичні, політико-публіцистичні [6, с. 12]. Отже, кожний науковець вирізняє різні параметри для класифікації медіатекстів.

На нашу думку, одним із різновидів медіатекстів, що використовують для молодшої школи є *текст підручника, або іншої книги* що, виконує інформаційну функцію, адже молодший школяр отримує значний обсяг інформації саме з книжок. Читання, обговорення текстів підручника, журналу стимулює розвиток мовленнєвої компетентності молодших школярів, їх зв'язного мовлення, спрямовує на активну групову роботу шляхом висловлення власної думки, дискусії тощо. Таким чином, тексти в підручниках, журналах, газетах володіють значним педагогічним потенціалом та є одним з провідних засобів знань для молодших школярів

Також до медіатекстів відносяться й аудіотексти – тексти, що призначені для смислового сприйняття на слух. Аудіотексти реалізують завдання формування мовного слуху, розширення об'єму пам'яті. Прослуховування казок, розповідей, діалогів з подальшим обговоренням, музичних творів, удосконалює сприймання, пізнання, розуміння текстів, покращує об'єм пам'яті, розвиває слух, впливає на психічний, розумовий і творчий розвиток, вміння та навички говоріння та мовленнєву компетентність загалом. Це позитивно позначається не тільки на рівні сформованості мовленнєвої компетентності молодших школярів, а й на особистісному розвитку учнів [1, с. 58].

Зупинимось на відеотекстах, а саме на мультиплікаційних фільмах, які є одним з різновидів медіатексту, зауважимо, що мультфільм – феномен нашого існування. Він поряд з грою і казкою має позитивний вплив на особистість дитини [9]. Яскраві, добрі персонажі з мультфільмів демонструють взаємодію з навколишнім світом, формують уявлення про добро і зло, загалом вчать молодших школярів вирішувати важливі питання у процесі життєдіяльності. Таким чином, обговорення сюжету мультфільмів, учинків головних героїв, сприятиме формуванню мовленнєвої компетентності молодших школярів.

Зауважимо, що інтернет та пости є цінним ресурсом з великою кількістю захоплюючої та навчальної інформації, має величезні можливості впливу на формування особистості школяра. Науковці доводять, що Інтернет-мережа досить сильно впливає на особистість та на процес формування її поведінки. Аналіз діяльності дітей у Інтернет-мережі дозволяє відобразити її зміст у вигляді структури, яка включає в себе ряд взаємопов'язаних компонентів: комунікаційний, пізнавальний, ціннісний та поведінковий [11]. Тому, за допомогою використання соціальних постів в мережі Інтернет школярі отримують різноманітну корисну нову інформацію, ознайомлюються з сучасними аудіо та відео новинками, допомагаючи собі в навчанні, спілкуються без меж, всебічно розвиваються. Натомість, важливою умовою тут є систематичний супровід з боку дорослих, зокрема, вчителя.

Слід додати, що особлива роль у розвитку творчої компетентності молодшого школяра належить мистецтву, завданнями якого виступають: розвиток художньо-естетичного сприйняття учнями творів візуального мистецтва, умінь аргументовано висловлювати своє емоційно-ціннісне ставлення до художніх творів і спроможності виконувати навчально-репродуктивні та творчі роботи, використовуючи різноманітні техніки й засоби художньої виразності, розуміння художньо-образних, жанрово-стильових і видових особливостей образотворчого мистецтва [4]. Тому, слід використовувати в освітній діяльності молодших школярів різноманітні картини та фото, для створення нових образів, розвитку творчих здібностей учнів, розширення світогляду фантазій.

Таким чином, існує велика кількість різновидів медіатекстів, але ми зупинились саме на тих, які найбільш використовують в початковій школі.

Отже, медіатекст є видовим поняттям сучасності, бо саме ідея медіатексту дозволяє впорядкувати рух медіапотоків. До нього можна віднести всі сучасні тексти, що є в мережі Інтернет, надруковані, відзняті, записані тощо. Зазначимо, що – це багаторівневий текст, що пов'язує в собі єдине комунікативне ціле різні семіотичні коди (вербальні, невербальні, медійні) і також при цьому демонструє відкритість на змістовному, композиційно-структурному та знаковому рівнях.

Для використання у початковій ланці освіти оптимальними будуть такі медіатексти: тексти підручників, аудіотексти, відеотексти, пости в соціальних мережах та інших.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вашуленко М. С. Орфоепія і орфографія в 1-3 класах. К. : Рад. школа, 1982. 104 с. **2. Добросклонская Т. Г.** Медіатекст: теорія и методи изучения.

Вестник Московского университета. 2005. Серия 10. Журналистика. С. 28–34.

3. Добросклонская Т. Г. Вопросы изучения медиатекстов (опыт исследования современной английской медиаречи). М. : УРСС, 2005. 288 с.]. **4. Коновець С. В.** Образотворче мистецтво в початковій школі: метод. посіб. / С. В. Коновець – К., 2000. – С. 79. **5. Кузьмина Н.А.** Современный медиатекст : учеб. Пособие. 3-е изд. Москва : ФЛИНТА, 2014. 416 с. **6. Рогозина И. В.** Медиа-картина мира: когнитивно-семиотический аспект : дис. доктора пед. наук : 10.02.19. Барнаул, 2003. 430 с. **7. Чичерина Н. В.** Концепция формирования медиаграмотности у студентов языковых факультетов на основе иноязычных медиатекстов. автореф. дис. доктора пед. наук: 13.00.02. Санкт-Петербург, 2008. 50 с. **8. Шевченко Л. І., Дергач Д. В., Сизонов Д. Ю.** Медіалінгвістика словник термінів і понять, видавництво: Київський Національний Університет імені Тараса Шевченка. С. 101–102. **9. Медіаосвіта та медіаграмотність:** підручник / Ред.-упор. В.Ф.Іванов, О.В.Волошенюк; За науковою редакцією В.В.Різуна. К. : Центр вільної преси, 2012. 352 с. **10. Словник Media IQ – твій медійний інтелект & громадська організація "ПроМедіа",** URL <http://media-iq.tilda.ws/glossary>. **11. Що роблять діти в соціальних мережах** [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://мордашки.com/shho-roblyat-diti-v-socialnix-merezhax/>

Шкарупа Є. О.,
асистент кафедри дошкільної та
початкової освіти
*ДЗ «Луганський національний
університет імені Тараса Шевченка»*

ОРГАНІЗАЦІЯ ГУРТКОВОЇ РОБОТИ В УМОВАХ ЗДО: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

В умовах інтеграції української освіти і науки до загальноєвропейського співтовариства дедалі важливою проблемою стає підготовка фахівців, упровадження новітніх прогресивних технологій, цільових науково-педагогічних досліджень і концептуальних засад у практику діяльності закладів вищої освіти України.

Сучасній Україні потрібні фахівці дошкільного профілю нової формації з конкурентно придатним європейським чи світовим рівнем кваліфікації. Оскільки компетентний вихователь дошкільної галузі є запорукою гармонійного розвитку дошкільника, який є новою генерацією української нації, особливої актуальності набуває якісна фахова підготовка студента з урахуванням сучасних реалій. З іншого боку, ґрунтовний аналіз психолого-педагогічної літератури дозволяє констатувати, що на даний час в дошкільній освіті України актуалізується проблема професійної підготовки майбутніх вихователів до організації гурткової роботи в умовах ЗДО.

У Базовому компоненті дошкільної освіти (БКДО) наголошується на спрямуванні зусиль батьків, педагогів, психологів на розвиток творчого потенціалу дитини, що має свої особливості у дошкільному дитинстві, на своєчасній підтримці досягнень індивідуальної своєрідності, неповторного життєвого шляху дитини, забезпеченні психолого-педагогічного супроводу розвитку дитини у дошкільні роки.

Виконання вимог Стандарту забезпечується з урахуванням задатків, нахилів, здібностей, індивідуальних психічних і фізичних можливостей дитини в найбільш оптимальній для кожної дитини формі[1].

Вважаємо, що саме гуртки можуть реалізувати вимоги про які йдеться в БКДО, адже гуртки є актуальними і важливими для створення відповідних умов для гармонійного, творчого, інтелектуального, духовного розвитку дошкільника. Очевидно, що саме від сучасного вихователя залежить цілісний і всебічний розвиток дошкільника життя та його підготовленість до навчання у школі, тому слід звернути увагу до професійної підготовки майбутніх вихователів до

організації гурткової роботи в умовах ЗДО, адже головним організатором педагогічного процесу в закладах дошкільної освіти є вихователь.

Зауважимо, що проблему професійної підготовки майбутніх вихователів ЗДО розглянуто у фундаментальних дослідженнях таких учених, як: Л. Артемова, Г. Беленька, А. Богуш, Н. Гавриш, Н. Голота, Г. Грама, Н. Денисенко, Т. Жаровцева, Л. Загородня, Л. Зданевич, Є. Карпова, І. Княжева, І. Луценко, Н. Лисенко, М. Машовець, В. Нестеренко, Г. Підкурманна, Т. Поніманська, І. Рогальська-Яблонська та ін.).

Натомість, проблема якісної організації гурткової роботи в умовах ЗДО все ще потребує ґрунтовного вивчення як на теоретичному, так і на практичному рівнях.

Отже, **метою** статті є дослідження проблеми організації гурткової роботи в умовах ЗДО. У зв'язку з тим, що перед ЗДО сьогодні стоїть важливе завдання розвитку творчого потенціалу дітей, це вимагає вдосконалення систему гурткової роботи, організації її з урахуванням нахилів, здібностей, творчого потенціалу дітей.

Логіка наукової розвідки вимагає визначитись із сутністю дефініцій «гурток», «гурткова робота».

У Великому тлумачному словнику сучасної української мови поняття «гурток» розглядається як організація осіб, об'єднаних для спільної діяльності, спільних занять [2]. У Законі України «Про позашкільну освіту» гурток трактується як «об'єднання учнів одного або різного віку, зацікавлених у додатковому отриманні знань» [3].

Наведемо позиції педагогів-класиків стосовно потенціалу гуртків. Зокрема, А. Макаренко основні свої ідеї відносно ролі гурткової роботи виклав у праці «Методика виховної роботи». Автор відзначав, що поділ дітей у гуртки і клуби повинен бути добровільним, з правом виходу із них будь-коли. Проте, і в гуртках, і в клубах повинна бути дисципліна, не можна припускати плинності складу. Видатний педагог пропагував створення бібліотечних, драматичних, літературних, модельних, планерних, стрількових, фізкультурних, хорових, а також гуртків образотворчого мистецтва і т.п., бо якою дитина буде у гуртковій роботі, в грі, такою і у житті [7].

В. Сухомлинський писав: «Гуртки – важлива форма виховання. Цінність гурткової роботи полягає в тому, що кожен може протягом тривалого часу випробувати свої здібності, задатки, пробувати в конкретній справі свої схильності, знайти улюблену роботу. Без гуртків, в яких вирує допитлива думка, не можна уявити ні інтелектуального, ні емоційно-естетичного виховання. Кожен гурток – центр творчої праці і повноцінного інтелектуального життя» [9].

Педагог наголошував на необхідності створення науково-предметних, технічних, сільськогосподарських, спортивних гуртків.

Г. Пустовіт визначає поняття «гурток» як «основу традиційну форму реалізації змісту навчально-виховної роботи з дітьми та молоддю в позашкільних навчальних закладах різного спрямування» [10, с. 10].

Отже, гурток – це об'єднання вихованців, учнів і слухачів відповідно до їх нахилів, здібностей, інтересів до конкретного виду діяльності з врахуванням їх віку, психофізичних особливостей, стану здоров'я [4].

Наголосимо що необхідно звернути увагу на два моменти, зафіксованих уподаних визначеннях. По-перше: гурток організовується, виходячи з інтересів і потреб дітей, при цьому вихователю слід звернути увагу на побажання батьків, які можна виявити через різні форми роботи з ними: бесіди, консультації, батьківські збори тощо. По-друге: робота гуртка будується на матеріалі, що перевищує вміст державного стандарту дошкільної освіти. Таким чином, гурткова робота в ЗДО відноситься до додаткового утворення для дітей.

Своєю чергою, гурткова робота – це діяльність, спрямована на розширення загальних і поглиблення спеціальних знань, задоволення індивідуальних інтересів і схильностей, розвиток творчих здібностей дітей.

Гурткова робота дітей дошкільного віку пов'язана здебільшого з освітнім процесом, що здійснюється на заняттях і ґрунтується на знаннях і навичках, набутих під час навчальних занять, оскільки гурткова робота не обмежується вимогами програми, не є конкретизована у змісті програми, то це сприяє урізноманітненню видів роботи під час роботи гуртка, заглиблює у різні види мистецтва, поєднання різних технік виконання того чи іншого виду роботи [8].

Організація гурткової роботи має певні особливості, вимоги та правила дотримання.

Також зауважимо, що існують певні види гуртків у системі роботи ЗДО, виходячи із сфер різного профільного спрямування гуртків: естетичного циклу (образотворчої діяльності, художньої праці, гри на музичних інструментах, хореографічні, вокальні, театральні), спортивні (гімнастики, акробатики, ритмічної гімнастики, плавання, настільного тенісу тощо), іноземної мови та ін. Їх організують з урахуванням інтересів та здібностей самих вихованців, запитів батьків, наявних матеріальних умов і кадрового забезпечення.

Доцільність гурткової роботи підсилюється тим, що її можливо здійснювати протягом усього навчального року та оздоровчого періоду. Зміст гурткової роботи визначають авторські програми, які складають керівники гуртків на основі досвіду власної професійної діяльності, вивчення досвіду інноваційної діяльності і обов'язково узгоджують з освітньою програмою, затвердженою МОН України, за якою працює заклад, і відображають у річному

плані роботи. Якщо гурткову роботу організують як додаткову освітню послугу (платну), її програму затверджують на рівні місцевого органу управління освіти в установленому порядку [12].

Однією з особливостей гурткової роботи, є те, що гурткові заняття проводять у другій половині дня, у час, відведений для ігор та самостійної художньої діяльності дітей. Тривалість гурткового заняття визначається навчальними планами і програмами з урахуванням особливостей психофізіологічного розвитку дошкільників та допустимого навантаження для різних вікових категорій дітей, а також відповідає зазначеним вище нормам для навчальних занять, а періодичність проведення становить 1–2 рази на тиждень. Оптимальними є наповнюваність гурткових груп – 10–12 осіб на одному занятті та відвідування однією дитиною одного гуртка на день [5].

Аналіз наукової літератури з проблеми доводить, що гурткову роботу в умовах ЗДО краще запроваджувати за таким алгоритмом:

- вивчення нормативно-правової бази;
- визначення потреби ЗДО, батьків і дітей у додатковій освіті;
- моніторинг результативності засвоєння державної програми розвитку дошкільників;
- розробка програми роботи гуртка;
- підготовка річного плану роботи гуртка та його затвердження в установленому порядку;
- реалізація плану роботи протягом року;
- моніторинг ефективності роботи гуртка з подальшим удосконаленням форм, методів, засобів роботи.

До провідних форм та методів роботи з різними суб'єктами в умовах гурткової роботи відносимо:

- з дітьми дошкільного віку: фронтальні заняття (групові), екскурсії, тематичні прогулянки, розваги, дозвілля, участь в різного рівня конкурсах;
- з педагогами: консультації, майстер-класи, семінари, тренінги;
- з батьками дітей: консультації, майстер-класи, виступи на батьківських зборах, надання інформації різного змісту з використанням мультимедійних засобів спілкування.

Під час організації гурткової роботи важливо створити позитивний емоційний фон роботи, на чому наголошують сучасні учені, а саме: О. Долинна, О. Низковська. Спілкування з дітьми має бути легким і невимушеним, а залучення до роботи гуртка дітей має відбуватись виключно на добровільних засадах. Робота повинна приносити дітям радість, упевненість у собі, допомагати пізнавати світ навколо себе. Заняття в гуртках не тільки повинні бути цікавими

та евристичними для дітей та ще давати змогу дитині розкритися, а батькам побачити весь спектр її справжніх можливостей і сферу майбутніх інтересів.

Отже, організована гурткова робота спрямована на виховання цілісно та гармонійно розвинених і активно налаштованих до життя дітей. Вона не тільки створює умови для самореалізації усіх вихованців гуртка, адже вихователь надає можливості розвивати розумові, творчі, фізичні, духовні та креативні здібності дошкільнят, виявляти обдарованих дітей, сприяти формуванню художнього смаку, інтересів, формує вміння та навички дітей у трудовій діяльності, позитивно – стійких взаємодій в співтворчості дітей, педагогів та батьків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- 1. Базовий компонент дошкільної освіти** (нова редакція) <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-bazovogo-komponenta-doshkilnoyi-osviti-derzhavnogo-standartu-doshkilnoyi-osviti-nova-redakciya>**2. Великий тлумачний** словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. – К. ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.**3. 4 Долинна О., Низковська О.,** Про організовану і самостійну діяльність дітей у дошкільному навчальному закладі. *Дошкільне виховання*. 2010. №10. С. 7–10.**5. Закон України** «Про вищу освіту» // Відомості Верховної Ради України. № 1216-ІХ від 05.02.2021 **6. Закон України** «Про позашкільну освіту» // Освіта України. Нормативно-правові документи. – К., 2001. – С. 229–251.**7 Макаренко А.С.** Методика організації виховального процесу / А.С. Макаренко. – Сочинення. Т. 5. – М. : Изд-во АПН РСФСР, 1951. – С. 9– 102.**8.Макаренко А.С.** О Виховання у сім'ї. М. :Знання, 1975. С. 70.**9. Сухомлинський В. О.** Народження громадянина / В.О. Сухомлинський – М. : Мол. гвардія, 1979. – 335 с.**10 Пустовіт Г.П.** Позашкільна освіта: сутність, мета, перспективи / Г.П. Пустовіт // Рідна школа. – 2003. – №2. – С. 14–18.**11 . Волкова Н. П.** Педагогіка: посібник для студентів вищих навч.закладів / Н. П. Волкова – К. : Академія – 2001. – 576 с.**12 Наказ МОН** України від 22.07.08р. №676 «Про затвердження Типових навчальних планів для організації навчально-виховного процесу в позашкільному навчальному закладі системи Міністерства освіти і науки України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://metodnet.at.ua/load/nakaz_mon_ukrajini_vid_22_07_2008_roku_676_pro_zatverdzhennja_tipovikh_navchalnih_planiv_dlja_organizaciji_navchalno_vihovno_go_procesu_v_pozashk/1-1-0-88

ДЛЯ ПОДАТОК

Наукове видання

**ЗБІРНИК
НАУКОВИХ ПРАЦЬ
УЧАСНИКІВ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ
ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ»
(16-17 лютого 2021 р., м. Старобільськ)**

Здано до склад. 1.03.2021 р. Підписано до друку 26.02.2021 р.
Формат 84x60/16. Папір офсет. Гарнітура Times New Roman.
Друк ризографічний. Ум. друк арк. 3,1. Наклад 100 прим.

Видавець і виготовлювач

**Видавництво ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»**

пл. Гоголя, 1, м. Старобільськ, 92307. т/ф: (06461) 2-16-02.

e-mail: luguniv.info.edu@gmail.com

Свідотство суб'єкта видавничої справи ДК №3459 від 09.04.2009р.